

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

Slavko Kolar

**Vloga infrastrukture v procesu vojaškega izobraževanja in
usposabljanja v Slovenski vojski**

Magistrsko delo

Ljubljana, 2011

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

Slavko Kolar

Mentor: doc. dr. Uroš Svete

**Vloga infrastrukture v procesu vojaškega izobraževanja in
usposabljanja v Slovenski vojski**

Magistrsko delo

Ljubljana, 2011

*Zahvaljujem se doc. dr. Urošu Svetetu za strokovno pomoč, pa tudi vsem tistim,
ki ste mi kakor koli pomagali pri izdelavi magistrskega dela.*

IZJAVA O AVTORSTVU magistrskega dela

Podpisani/-a Slavko KOLAR, z vpisno številko 21100719, sem avtor magistrskega dela z naslovom:
Vloga infrastrukture v procesu vojaškega izobraževanja in usposabljanja v Slovenski vojski.

S svojim podpisom zagotavljam, da:

- je predloženo magistrsko delo izključno rezultat mojega lastnega raziskovalnega dela;
- sem poskrbel/-a, da so dela in mnenja drugih avtorjev oz. avtoric, ki jih uporabljam v predloženem delu, navedena oz. citirana v skladu s fakultetnimi navodili;
- sem poskrbel/-a, da so vsa dela in mnenja drugih avtorjev oz. avtoric navedena v seznamu virov, ki je sestavni element predloženega dela in je zapisan v skladu s fakultetnimi navodili;
- sem pridobil/-a vsa dovoljenja za uporabo avtorskih del, ki so v celoti prenesena v predloženo delo, in sem to tudi jasno zapisal/-a v predloženem delu;
- se zavedam, da je plagiatorstvo – predstavljanje tujih del, bodisi v obliki citata bodisi v obliki skoraj dobesečnega parafraziranja bodisi v grafični obliki, s katerim so tuje misli oz. ideje predstavljene kot moje lastne – kaznivo po zakonu (Zakon o avtorstvu in sorodnih pravicah, Uradni list RS št. 21/95), prekršek pa podleže tudi ukrepom Fakultete za družbene vede v skladu z njenimi pravili;
- se zavedam posledic, ki jih dokazano plagiatorstvo lahko predstavlja za predloženo delo in za moj status na Fakulteti za družbene vede;
- je elektronska oblika identična s tiskano obliko magistrskega dela ter soglašam z objavo magistrskega dela v zbirki »Dela FDV«.

V Ljubljani, dne 25. 11. 2011

Podpis avtorja/-ice:

Vloga infrastrukture v procesu vojaškega izobraževanja in usposabljanja v Slovenski vojski

Z vstopom Republike Slovenije v severnoatlantsko zaveznitvo – Nato in uvedbo profesionalne vojske pri nas je nastala potreba po bistveno boljših pogojih vojaškega izobraževanja in usposabljanja, kot smo jih imeli pred tem oziroma do leta 2004. Kakovosten in racionalen proces vojaškega izobraževanja in usposabljanja je ključ do kakovostne usposobljenosti posameznikov, enot in poveljstev Slovenske vojske. S študijo primera osrednjega vadišča Slovenske vojske sem želel prikazati vlogo, ki jo ima ustrezna infrastruktura v procesu vojaškega izobraževanja in usposabljanja, ter trenutno ustreznost samega vadišča za kakovostno in racionalno izvedbo vojaškega izobraževanja in usposabljanja v pogojih, ki jih zahtevajo realne bojne situacije na različnih bojiščih po svetu. Glede na zahteve sodobnega vojaškega izobraževanja in usposabljanja pa tudi podajam predloge za izboljšanje infrastrukture na osrednjem vadišču Slovenske vojske Postojna.

Ključne besede: infrastruktura, vojaško izobraževanje in usposabljanje, Slovenska vojska.

The Role of Infrastructure in the Process of Military Education and Training in Slovenian Armed Forces

After the Slovenian accession to the North Atlantic Alliance - NATO, and the introduction of professional army in Slovenia, there was a need for significantly better conditions for military education and training than those we had had before or until 2004. A quality and effective process of military education and training is the key to well qualified individuals, units and headquarters of the Slovenian Armed Forces. My case study of the Slovenian Armed Forces central training area seeks to demonstrate the role played by the appropriate infrastructure in the process of military education and training. It also focuses on the current adequacy of the training area for a quality and efficient execution of military education and training in conditions which are required in real combat situations at various battlefields around the world. With regard to the demands of modern military education and training, I provide suggestions for improvement of the infrastructure at the central training area of the Slovenian Armed Forces in Postojna.

Keywords: infrastructure, military education and training, Slovenian Armed Forces.

KAZALO

SEZNAM KRATIC	8
SEZNAM TABEL IN GRAFOV	9
1 UVOD	10
2 METODOLOŠKO-HIPOTETIČNI OKVIR	13
2.1 Opredelitev predmeta proučevanja magistrskega dela	13
2.2 Cilj proučevanja vsebine magistrskega dela	13
2.3 Postavitev hipotez	13
2.4 Struktura magistrskega dela	14
2.5 Metodološki pristop pri izdelavi magistrskega dela	15
3 OPREDELITEV TEMELJNIH TEORETIČNIH KONCEPTOV IN POJMOV	16
3.1 Pomen znanja v družbi	16
3.2 Opredelitev učenja in poučevanja ter izobraževanja in usposabljanja	17
3.2.1 Učenje in poučevanje	17
3.2.2 Izobraževanje	19
3.2.3 Usposabljanje	22
3.2.4 Diferenciacija med izobraževanjem in usposabljanjem	26
4 VOJAŠKO IZOBRAŽEVANJE IN USPOSABLJANJE	29
4.1 Opredelitev vojaškega izobraževanja in usposabljanja	31
4.2 Vloga infrastrukture v procesu vojaškega izobraževanja in usposabljanja	34
5 PREDSTAVITEV OSREDNJEGA VADIŠČA	
SLOVENSKE VOJSKE POSTOJNA	38
5.1 Predstavitev objektov osrednjega vadišča Slovenske vojske Postojna po Katalogu objektov, namenjenih vojaškemu usposabljanju Slovenske vojske	38
5.2 Predstavitev objektov osrednjega vadišča Slovenske vojske Postojna po Elaboratu osrednjega poligona Slovenske vojske Postojna	41
5.2.1 Osnovne operativne določbe	42
5.2.2 Preostali dokumenti	51
5.2.3 Priloge Elaborata osrednjega poligona Slovenske vojske Postojna	52

5.2.4 Pregled števila dni uporabe osrednjega vadišča	
Slovenske vojske Postojna po mesecih za leto 2010	53
6 UPORABA OSREDNJEGA VADIŠČA	
SLOVENSKE VOJSKE POSTOJNA – PRIHODNI IZZIVI	55
6.1 Predstavitev Državnega prostorskega načrta osrednjega vadišča	
Slovenske vojske Postojna	55
6.2 Argumenti za in proti ureditvi infrastrukture na	
osrednjem vadišču Slovenske vojske Postojna	57
6.3 Predlogi za gradnjo infrastrukture na osrednjem vadišču	
Slovenske vojske Postojna	61
7 ZAKLJUČEK	66
8 LITERATURA	71
Priloga A: Vprašalnik za izvedbo intervjuja o osrednjem vadišču	
Slovenske vojske Postojna s predstavnikom Slovenske vojske	77
Priloga B: Vprašalnik za izvedbo intervjuja o osrednjem vadišču	
Slovenske vojske Postojna s predstavnikom	
Civilne iniciative za pivško dolino – Naša dolina	80
Priloga C: Vprašalnik za izvedbo intervjuja o osrednjem vadišču	
Slovenske vojske Postojna s predstavnico Občine Postojna	81
Priloga Č: Karta osrednjega vadišča Slovenske vojske Postojna	82
Priloga D: Ortofoto karta osrednjega vadišča Slovenske vojske Postojna –	
strelišče in vadišče Poček	83
Priloga E: Ortofoto karta osrednjega vadišča Slovenske vojske Postojna – Bač	84

SEZNAM KRATIC

AP	avtomatska puška
DPN	državni prostorski načrt
DPN OSVAD SV Postojna	državni prostorski načrt osrednjega vadišča Slovenske vojske
GŠSV	generalštab Slovenske vojske
H	havbica
HE	helikopter
JRKB	jedrsko, radiološko, kemično in biološko
MES	minsko eksplozivna sredstva
MM	minomet
MOM	mednarodne operacije in misije
MORS	Ministrstvo za obrambo Republike Slovenije
MTS	materialno-tehnična sredstva
NUS	neeksplozivna ubojna sredstva
OP	ognjeni položaj
OSVAD SV Postojna	osrednje vadišče Slovenske vojske Postojna
PLT	protiletalski top
PM	puškomitraljez
PORS	protioklepni raketni sistem
RKBO	radiološko, kemično in biološko orožje
ROB	ročna obrambna bomba
RPOO	ročno protioklepno orožje
SIMES	streliva in minsko eksplozivna sredstva
SKOV	srednje kolesno oklepno vozilo
TH	težka havbica
ZO	zračna obramba

SEZNAM TABEL IN GRAFOV

Seznam tabel

Tabela 3.1: Diferenciacija med izobraževanjem in usposabljanjem	27
Tabela 5.1: Objekti osrednjega vadišča Slovenske vojske Postojna, namenjeni vojaškemu usposabljanju posameznikov, enot in poveljstev Slovenske vojske	39

Seznam grafov

Graf 5.1: Prikaz števila dni uporabe OSVAD SV Postojna po mesecih v letu 2010	53
--	----

1 UVOD

V času, v katerem živimo, je varnost osnovna potreba vsakega posameznika in družbe kot celote. Svet so preplavili procesi globalizacije. Družba se je informatizirala in razvila v informacijsko družbo. Gospodarska prevlada najrazvitejše države na svetu – Združenih držav Amerike – počasi, a vztrajno slabi. Pojavljajo se tako imenovana nova hitro rastoča gospodarstva v Južni Ameriki in Aziji. V državah tretjega sveta še vedno obstajajo in se celo poglobljajo katastrofalno slabe življenjske razmere. Prav tako se podnebne razmere v svetu hitro spreminjajo. Iz navedenih dejstev izhajajo nestabilnost, grožnje in tveganja, ki predstavljajo glavni izziv globalni, svetovni varnosti. S tem se tudi spreminja strateško varnostno okolje Republike Slovenije.

Najpogostejše oblike ogrožanja varnosti v Republiki Sloveniji in v svetu so mednarodni terorizem, ekstremizem, verski fanatizem, nenadzorovana proizvodnja in razpolaganje z nevarnimi biološkimi, kemičnimi in jedrskimi sredstvi in njihova vse večja dostopnost, organizirani kriminal, ilegalne imigracije, trgovina z mamili in ljudmi, okoljski problemi in informacijsko bojevanje. Glavne značilnosti naštetih groženj se kažejo v pojavnih oblikah asimetričnega delovanja, kompleksnosti, ki ima transnacionalni, globalni značaj, ter v raznovrstnosti in nepoznavanju subjektov in struktur, ki se ukvarjajo z navedenimi grožnjami. Te nevarne združbe so visoko organizirane, razpolagajo z najpomembnejšimi informacijami in imajo popoln dostop do uporabe sodobnih komunikacijskih sredstev. Ogroženost Slovenije s strani asimetričnih oblik groženj in terorizma je ocenjena kot nizka, vendar zaradi stalnega spreminjanja geopolitičnih in geostrateških razmer v svetu teh groženj ne smemo zanemariti.

Slovenija je od leta 2004 polnopravna članica severnoatlantskega zavezništva in Evropske unije. Skladno s tem je integrirana v mehanizme zagotavljanja kolektivne varnosti in nase prevzema ista tveganja kot druge članice obeh zvez. Mednarodne operacije in misije (MOM) trenutno predstavljajo – in jih bodo tudi v prihodnje – glavno obliko angažiranja enot Slovenske vojske, kjer so v enaki meri izpostavljene varnostnim tveganjem kot enote oboroženih sil preostalih sodelujočih držav. Nevarnosti pri izvajanju nalog v MOM pretijo s strani upornikov gverilcev, paravojaških enot,

plačancev, dobro organiziranih skupin kriminalcev, ultranacionalistov itd. Opremljeni so z modernim pehotnim, protioklepnim, protiletalskim in celo s kemijskih orožjem. Domneva se, da nekatere skupine razpolagajo tudi z jedrskim orožjem. Razpolagajo z različnimi količinami in vrstami eksploziva ali pa ga izdelujejo same. Usposobljenost skupin in posameznikov za uporabo orožja in izvedbo različnih akcij je ocenjena od slabe do zelo dobre.

Profesionalizacija Slovenske vojske, uvajanje sodobnih pehotnih oborožitvenih sistemov v operativno uporabo in zmanjševanje obsega Slovenske vojske zahtevajo visoko stopnjo usposobljenosti oziroma izurjenosti in opremljenosti Slovenske vojske. Le tako bo lahko izvajala svoje poslanstvo v miru, kriznih razmerah, vojni in v sodelovanju v zavezništvu. Dosedanje izkušnje iz vojn in sodelovanja v MOM so privedle do potrebe po modernizaciji vojaka pehotnika, ki je iz posameznika prerasel v »sistem«. Takšnemu posamezniku je treba zagotoviti ustrezno bojno zmožnost, usposobljenost, mobilnost, možnost preživetja na bojišču in podporo. V ta namen je nujno potrebno posodobiti infrastrukturo za racionalno izvedbo vojaškega izobraževanja in usposabljanja. Sodobna opremljenost vojaka pehotnika in enot Slovenske vojske s sodobnimi pehotnimi oborožitvenimi sistemi in opremo zahteva ustrezno infrastrukturo vojaških strelišč in vadišč ter nabavo opreme in tehnologije za izvedbo realističnega usposabljanja, ki bo omogočilo, da bodo vojak kot posameznik in enote Slovenske vojske kot celota enakovredno opravljali naloge doma in v zavezništvu. Za zagotovitev ustrezne stopnje usposobljenosti posameznikov in enot za obrambo domovine ter za mednarodno sodelovanje je treba zagotoviti čim bolj realistično usposabljanje, ki ga ni mogoče zagotoviti le z ustreznimi simulacijskimi sistemi, ampak z ustrezno opremljenimi vadišči in strelišči. Umestitev realističnega usposabljanja z vsemi pehotnimi oborožitvenimi sistemi v realna okolja taktične uporabe se lahko zagotovi le s celovito ureditvijo infrastrukture vojaških strelišč in vadišč ter območij za izvajanje taktičnih vaj z bojnim streljanjem.

Slovenska vojska razpolaga z različnimi infrastrukturnimi objekti. V magistrski nalogi predstavljam vlogo infrastrukturnih objektov, ki so v procesu vojaškega izobraževanja in usposabljanja vezani na izvedbo urjenj in streljanj posameznikov in enot Slovenske vojske. Slovenska vojska se je znašla pred izzivom celovite ureditve strelske infrastrukture za kakovostno usposabljanje posameznikov na pehotnih oborožitvenih

sistemih in enot za delovanje v celotnem spektru bojnih nalog. Slovenska vojska želi izvajati usposabljanje v pogojih, ki bi bili čim bolj podobni realni situaciji na bojišču. Zato je treba izboljšati zmogljivosti strelske infrastrukture z vadbenimi elementi in uporabo sodobnih oborožitvenih sistemov, ki so integrirani na lahkih oklepnih kolesnih vozilih valuk 6 x 6 in srednjih kolesnih oklepnih vozilih svarun 8 x 8, da bi odgovorili zahtevam sodobnega bojevanja.

V Sloveniji imamo več vojaških strelišč za pehotne oborožitvene sisteme in za druge oborožitvene sisteme večjih kalibrov na več različnih lokacijah. Obstoječa vojaška strelišča je uporabljala Jugoslovanska ljudska armada in še prej vojska Kraljevine Jugoslavije. Po letu 1991 je vsa vojaška vadišča, strelišča in območja za izvajanje taktičnih vaj z bojnim streljanjem z enotami, ki so ostala na ozemlju Republike Slovenije, prevzela in nadaljevala z njihovo uporabo Slovenska vojska.

2 METODOLOŠKO-HIPOTETIČNI OKVIR

2.1 Opredelitev predmeta proučevanja magistrskega dela

Predmet proučevanja mojega magistrskega dela je vloga infrastrukture, v tem primeru osrednjega poligona Slovenske vojske Postojna¹ kot študija primera, v procesu vojaškega izobraževanja in usposabljanja v Slovenski vojski.

2.2 Cilj proučevanja vsebine magistrskega dela

Cilj proučevanja magistrskega dela je predstaviti osrednje vadišče Slovenske vojske Postojna in pomen, ki ga ima vadišče oziroma poligon za vojaško izobraževanje in usposabljanje posameznikov, enot in poveljstev Slovenske vojske, ter podati predloge glede na potrebe vojaškega izobraževanja in usposabljanja za modernizacijo omenjenega vadišča.

2.3 Postavitev hipotez

Splošna hipoteza je:

Kljub prisotnosti sodobnih trenerjev² in simulacij na simulacijskih sistemih³ bi za kakovostno izvajanje streljanj in urjenj posameznikov, enot in poveljstev Slovenske vojske v procesu vojaškega izobraževanja in usposabljanja bilo treba na osrednjem vadišču Slovenske vojske Postojna zgraditi dodatne učne in vadbene infrastrukturne

¹ V nadaljevanju besedila magistrskega dela bom za besedno zvezo osrednji poligon Slovenske vojske Postojna uporabljal tudi besedno zvezo osrednje vadišče Slovenske vojske ter sopomenki vadišče in poligon. Ti besedni zvezi in sopomenki so v uporabi tudi v uradnem dokumentu, ki predstavlja vadišče ali poligon, z naslovom Elaborat osrednjega poligona Slovenske vojske Postojna, ki je bil odobren s strani generalpodpolkovnika Albina Gutmana, načelnika generalštaba Slovenske vojske (GŠSV), št. 603-88/2007-90, 18. 7. 2008 (Elaborat osrednjega poligona Slovenske vojske 2008).

² Naprava za urjenje, vadenje na: a) bombniškem trenerju, taktičnem trenerju, tankovskem trenerju; b) usposabljanje na trenerjih (Vojaški slovar 2002, 479).

³ Simulacija je sistematični postopek, s katerim iz matematičnega modela s pomočjo simulacijskega orodja izvedemo simulacijski model oziroma računalniški program. Izvajanje programa pomeni simuliranje dogajanja v realnosti. Simulacija pomeni oponašanje nekega dogajanja z namenom, da je pri tem proučevan (Savšek 2000, 32). Za simulacijo je treba izdelati model, z njegovo uporabo pa se problem prenese iz stvarnega sveta v navidezni svet simulacij. Z uporabo simulacije se nadomestijo nekatere pomanjkljivosti procesov v realnem svetu in pridobijo raziskovalne prednosti (Savšek 2000, 96–97). Slovar modeliranja in simulacij ameriškega ministrstva za obrambo simulacijo opredeljuje kot metodo, s katero se izvaja model (Little 2006, 4).

objekte. Modernizirati in opremiti bi bilo treba strelišča, obnoviti vadišča in postaviti poligone.

V okviru splošne hipoteze bom preverjal naslednje delovne hipoteze:

1. Osrednje vadišče Slovenske vojske Postojna ostaja dolgoročno perspektivno za urjenje posameznikov, enot in poveljstev Slovenske vojske v procesu vojaškega usposabljanje in je edini poligon z vadišči za taktična urjenja enot do ravni bataljona.
2. Ustrezna opremljenost vadišča z učno-vadbenimi sredstvi vpliva na kakovost vojaškega izobraževanja in usposabljanja.
3. Trenutno stanje infrastrukturnih objektov na osrednjem vadišču Slovenske vojske Postojna ne omogoča popolne racionalne in kakovostne izvedbe vojaškega izobraževanja in usposabljanja (streljanj in urjenj).

Postavljene hipoteze omogočajo proučevanje trenutnega stanja osrednjega vadišča Slovenske vojske Postojna in možnosti podajanja predlogov za prenovo navedenega vadišča.

2.4 Struktura magistrskega dela

V uvodu magistrskega dela bom morebitnemu bralcu omogočil vzpostavitev prvega stika z vsebino tega dela. V tretjem poglavju bom predstavil izobraževanje in usposabljanje skozi teorijo organizacij. V četrtem poglavju bom opredelil pojem vojaško izobraževanje in usposabljanje. V petem poglavju bom predstavil osrednji poligon Slovenske vojske Postojna. V šestem poglavju bom predstavil vsebine intervjujev in podal predloge potreb po modernizaciji osrednjega vadišča Slovenske vojske Postojna glede na konkretne potrebe vojaškega izobraževanja in usposabljanja v Slovenski vojski. V zaključku magistrskega dela bom potrdil ali (delno) zavrnil splošno in delovne hipoteze, in sicer na podlagi argumentov iz osrednjega dela magistrskega dela.

2.5 Metodološki pristop pri izdelavi magistrskega dela

Za proučevanje tematike magistrskega dela sem uporabil metode družboslovnega raziskovanja. Za splošno razumevanje obravnavane tematike sem uporabil metodo analize in interpretacije primarnih in sekundarnih pisnih virov. Pri konceptualizaciji predmeta proučevanja oziroma opredeljevanju temeljnih pojmov sem vključil metodo konceptualne analize, za opisovanje določenih vsebin pa opisno metodo. Za proučevanje vsebinskih in predmetnih razlik sem uporabil metodo primerjalne analize. Za proučevanje posameznega konkretnega primera – v mojem magistrskem delu je to proučevanje osrednjega vadišča Slovenske vojske Postojna – sem uporabil metodo študija primera, s pomočjo katere bom analiziral trenutno stanje vadišča. Z ekstenzivno zastavljenim raziskovanjem bom proučeval posamezne enote vadišča, za katere bom iskal in analiziral podatke. Kot uporabno sredstvo za analizo bom uporabil tudi opravljene intervjuje s pripadnikom Slovenske vojske in njegovim pogledom na potrebe prenove in izgradnje infrastrukture na vadišču, predstavnikom občine Postojna, v kateri se nahaja največji del zemljišča, na katerem je vadišče, ter predstavnikom civilne iniciative in njegovim pogledom na vadišče in njegovo perspektivo v prihodnje.

3 OPREDELITEV TEMELJNIH TEORETIČNIH KONCEPTOV IN POJMOV

3.1 Pomen znanja v družbi

V sodobni globalni družbi, ki je posledica hitrega pretoka in izmenjave informacij po vsem svetu, ima znanje vse večji pomen. Znanje je dobrina, ki jo uporabljamo v vsakodnevni praksi človekovega življenja in njegovega delovanja samostojno in v organizaciji. Človekova aktivnost spreminja okolje in sredstva človekovega življenja. Ta proces gre skozi faze dograjevanja, nadgrajevanja, spreminjanja in odkrivanja novih spoznanj. Da bi človek razumel in obvladal nova spoznanja, je potrebno vseživljenjsko učenje – učenje je nenehen proces, ki traja vse življenje. To velja tako za posameznika kakor tudi za družbo. Znanje ima danes ključni pomen za blaginjo posameznika in družbe. Pridobivamo ga v procesu učenja, znotraj katerega poteka proces izobraževanja in usposabljanja. Izobraževanje in usposabljanje dobivata vse večji pomen v posameznih družbah, kajti znanje in spretnosti omogočajo obvladovanje sprememb in novosti, ki venomer nastajajo (Haček, Bačlija 2007, 53).

Znanje je človekova zmožnost, ki mu omogoča reševati probleme, s katerimi se srečuje. Znanje omogoča reševanje problemov z znanimi rešitvami, ne glede na to, kje in kako je bilo to znanje pridobljeno (Lipičnik 1994, 445). Spremembe v življenju pogosto zahtevajo izvirne oziroma nove rešitve, ki pa jih ne moremo ustvariti z obstoječim znanjem, saj se to znanje nanaša na sklop preverjenih odločitev iz preteklosti, ki pa novim in spremenjenim razmeram pogosto ne ustrezajo v popolnosti. Nove probleme lahko razrešujemo s pomočjo izvirnosti, ki je posledica človekove ustvarjalnosti. Tako lahko znanje na nek način predstavlja tudi oviro pri reševanju novih problemov (Lipičnik 2002, 458).

Znanje delimo na izrečeno ali eksplicitno znanje, ki se izraža s simboli in ga najdemo v učbenikih, patentih, dokumentih, računalniških programih, načrtih in podobnem, ter tiho ali implicitno znanje, ki ga posameznik pridobi iz neposrednih izkušenj in temelji na njegovih pričakovanjih in vrednotah (Možina 2004, 2).

3.2 Opredelitev učenja in poučevanja ter izobraževanja in usposabljanja

3.2.1 Učenje in poučevanje

Učenje in poučevanje sta temeljni dejavnosti in temeljna didaktična pojma, ki predstavljata pouk. V najširšem pomenu je učenje vsaka človekova aktivnost, ki vodi k spreminjanju človekovega obnašanja. Natančneje pa je učenje aktivnost, s katero oseba pod vplivom zunanjih pogojev in lastne aktivnosti spremeni svoje ravnanje, da bi premagala stanje svoje negotovosti. V ožjem pomenu je učenje pridobivanje in osvajanje znanja, razvijanje spretnosti, navad in oblikovanje osebnostnih lastnosti (Kramar 1997, 12–13). Pouk je namerno, načrtno in organizirano pridobivanje novega znanja in doseganja drugih vzgojno-izobraževalnih ciljev. Ožje gledano je pouk namerna in načrtna dejavnost učencev in učiteljev, usmerjena k uresničevanju posameznikovih in skupinskih namenov ter k doseganju s tem povezanih posameznikovih in skupnih družbenih vzgojno-izobraževalnih ciljev (Kramar 2009, 11).

Strokovna literatura opredeljuje učenje različno. Na vedenje človeka močno vpliva proces učenja v vseh njegovih življenjskih fazah. Učiti se začnemo že v otroštvu in od takrat naprej se učimo neprekinjeno vse življenje. Učenje ne poteka samo v šoli. Učenje je vsaka razmeroma trajna sprememba v vedenju, ki se pojavi kot posledica izkušenj (Luthans 1995; Tosi, Rizzo, Carrol 1994; Robbins 1992 v Treven 1998, 86). Vodilni v organizaciji morajo razumeti, kako se učijo zaposleni v njihovi organizaciji, da bi bili sposobni predvideti in nadzorovati njihovo vedenje. Razumeti morajo procese učenja zaposlenih in uporabljati različne učne principe, da bi lahko vplivali na njihovo vedenje in s tem zagotovili čim večjo učinkovitost človeške komponente o organizaciji (Treven 1998, 86). Učenje je proces, s katerim se organizacija prilagaja okolju. Če organizacije hočejo preživeti, se morajo nenehno učiti. V organizaciji potekajo različne oblike učenja, in sicer individualno učenje, učenje na ravni celotne organizacije, sistematično reševanje problemov, eksperimentiranje z novimi pristopi, učenje na podlagi izkušenj, učenje na podlagi opazovanja okolja in prenos znanja, ko se znanje hitro razširi v lokalna območja in v vse njene celice in takrat učenje doseže optimalni učinek v poslovni organizaciji (Treven 1998, 92–103). Učenje je tudi proces izboljšanja akcij na podlagi večjega znanja in boljšega razumevanja stvari in dogodkov (Fiol, Lyles 1985 v Treven 1998, 86), učečo se organizacijo pa lahko opredelimo kot organizacijo, ki je

sposobna ustvarjati, pridobivati in prenašati znanje in tudi spreminjati vedenje, tako da odseva novo znanje in razumevanje stvari ali pojavov (Garvin 1993 v Treven 1998, 86).

Učenje je kompleksen pojav, ki poteka v obliki izobraževanja in/ali usposabljanja. Jelenc pravi, da je učenje vsaka namerna in nenamerna ali naključna dejavnost, s katero posameznik spreminja samega sebe. Pri tem vplivajo nanj kulturno okolje, dejavnosti, ki jih sprejema, ter njegova načrtna dejavnost, da vire učenja in okolja strukturira in prilagodi svojim potrebam (Jelenc 1996, 10). Učenje je pridobivanje znanja ali spretnosti. Temeljni proces je razmišljanje, ki vključuje opazovanje dejstev in njihovo povezovanje v ugotovitve. Pridobivanje spretnosti vključuje ponavljanje uporabe znanja, tako da postane delno avtomatično oziroma rutinsko (Mumford 1995, 3).

V organizaciji se učenje odvija na treh ravneh:

- individualno učenje, kar pomeni spreminjanje posameznikovega znanja, spretnosti, odnosov, stališč in vrednot;
- skupinsko učenje zajema znanja, spretnosti in zmožnosti, ki se razvijajo med delom v skupini;
- organizacijsko učenje, kar pomeni krepitev intelektualnih in proizvodnih/storilnih sposobnosti organizacije, ki so posledica načrtovanega in nenehnega izboljševanja (Miglič 2002, 148).

Učenje posameznika je relativno trajna sprememba v znanju in vedenju posameznika kot posledica prakse in izkušenj. Na proces učenja vplivajo zunanji dejavniki, na primer zahteve, ki jih drugi postavijo posamezniku, da se mora nekaj naučiti, notranji dejavniki (posameznikova osebnost, njegove sposobnosti in vrednote) in dosedanje izkušnje z učenjem (Rozman 2000, 143).

Učenje v združbi je proces, s katerim se pridobiva, uporablja in dopolnjuje znanje v združbi. S spremembo v znanju posameznikov se spreminja tudi znanje celotne združbe. To znanje pa je večje kot zgolj seštevek znanj posameznikov, ki združbo sestavljajo (Rozman 2000, 146), kar zagotavljajo odnosi med člani združbe, ki vodijo k sinergiji znanja. Učenje posameznikov v združbi ne poteka neodvisno od drugih članov, saj sprememba znanja pri enem zaposlenem vodi tudi do spremembe znanja pri drugih zaposlenih. Pridobivanje znanja posameznikov v združbi mora biti tudi vzajemno,

zaradi česar je potrebna koordinacija znanja posameznika s strani vodij, ki skrbijo za usklajenost tega znanja s celotnim znanjem združbe (Možina 2004, 2).

3.2.2 Izobraževanje

V angleškem jeziku razlikujemo dva pojma: *izobraževanje (education⁴)* in *usposabljanje (training⁵)*. Izobraževanje (*education*) je dejavnost, ki je usmerjena k razvijanju znanja sposobnosti navad in moralnih vrednot ter razumevanja vseh področij življenja. Izobraževanje je dolgotrajen in načrten proces razvijanja posameznikovega znanja, sposobnosti in navad, ki mu omogočajo vključitev v družbeno življenje in delo ter oblikovanje znanstvenega pogleda na svet. Izobraževalni programi so namenjeni predvsem posredovanju znanja, ki ga je mogoče uporabiti v praksi. Po končanem izobraževanju naj bi bili udeleženci zmožni svoja pridobljena znanja uporabiti za učinkovitejše reševanje težav (Jelenc 1991, 17; Jelenc 1996, 7). Cilj izobraževanja je zagotoviti mladim in odraslim ljudem podlago za razumevanje tradicij in idej, ki vplivajo na družbo, v kateri živijo, njihovo kulturo in druge kulture ter naravne zakone, in da bi si pridobili jezikovne in druge spretnosti, ki so potrebne za sporazumevanje (Jelenc 1991, 17). Pri Jelencu je definicija pojma povezana z družbo in vplivi v njej. Izobraževanje vpliva na posameznikov intelektualni razvoj, pomaga odkrivati še neznanе talente in zmožnosti ter izboljšuje njegovo delovanje in razmišljanje. Koncepti, vrednote in ideje spreminjajo posameznikov način mišljenja, izboljšujejo sposobnosti reševanja problemov in razčiščujejo vrednote (Jelenc 1996 13–16; Jereb 1998 17–18).

Izobraževanje je proces in zaporedje aktivnosti, katerih cilj je sprejetje in razvijanje znanj, veščin, vrednot in sposobnosti razumevanja in povezovanja znanj, daje pa tudi podlago za širše razumevanje problema in njegovo reševanje (Buckley 2004, 6). V tem primeru gre za definicijo pojma, ki je vezana na reševanje problema.

Izobraževanje je dolgotrajen in načrten proces razvijanja posameznikovega znanja, spretnosti in navad (Ferjan 2005, 16), ki potekajo v šolah, drugih izobraževalnih ustanovah in tudi zunaj njih (Ferjan 1999, 10). Vpliva na posameznikov intelektualni razvoj, pomaga

⁴ Education v angleščini pomeni: 1. izobraževanje, šolanje, izobrazba; 2. vzgoja; 3. pedagogika (Šolski slovar. Angleščina: angleško-slovenski in slovensko-angleški 2008, 131).

⁵ Training v angleščini pomeni: usposabljanje (Šolski slovar. Angleščina: angleško-slovenski in slovensko-angleški 2008, 507).

odkrivati še neznane talente in zmožnosti ter izboljšuje njegovo delovanje in razmišljanje, prav tako pa mu omogoča vključevanje v družbo in delo (Miglič 2002, 151).

Izobraževanje je sistematičen, organiziran, načrten proces pridobivanja znanja, razvijanja sposobnosti in usposabljanja za racionalno rabo znanja, spretnosti in navad. Izobraževanje je lahko funkcionalno, to poteka zunaj izobraževalno-vzgojnega procesa, prepleta se s širšo človekovo dejavnostjo in je sestavina vsakdanjega življenja. Funkcionalno izobraževanje se pogosto označuje tudi kot nenamerno, vendar ta oznaka ni povsem ustrezna. Tudi funkcionalno izobraževanje je lahko, in pogosto tudi je, zelo namerno (usmerjeno k postavljenim ciljem), vendar ni institucionalizirano kot šolski pouk. V današnjem času se funkcionalno izobraževanje vse bolj širi in se razvija v stalno in vseživljenjsko izobraževanje. Izobraževanje ločimo po konkretnem namenu in po vsebini:

- formalno izobraževanje poteka po javno veljavnih programih in vodi k pridobitvi javno priznane stopnje izobrazbe in ustreznega poklicnega naziva;
- neformalno izobraževanje je tisto, s katerim ne pridobimo niti javno priznane stopnje izobrazbe niti poklicnega naziva, a v večini primerov izhaja iz interesa in potreb po znanju. Ta vrsta izobraževanja se pojavlja zunaj formalnih izobraževalnih institucij in najpogosteje po končanem formalnem izobraževanju. Pojavlja se kot izpopolnjevalno izobraževanje, ki poteka po posebnih programih izpopolnjevanja;
- splošno izobraževanje je tisto, ki je usmerjeno v pridobivanje znanja, razvijanje sposobnosti, oblikovanje osebnostnih lastnosti in je v funkciji razvijanja in oblikovanja človekove samopodobe. To izobraževanje ni usmerjeno v pridobitev poklicnega znanja, poklica in ni povezano z zaposlitvijo, je pa zelo pomembna osnova temu;
- strokovno izobraževanje je usmerjeno k pridobivanju znanja nekega področja, razvijanju posebnih sposobnosti, spretnosti in navad ter vodi k pridobitvi strokovnega naziva ter s tem povezanih pravic do ustreznega dela (Kramar 1997, 14–15). Takšna oblika izobraževanja je v veliki meri prisotna v Slovenski vojski v obliki vojaškega strokovnega izobraževanja.

Tudi naslednji avtor deli izobraževanje na splošno in strokovno. Splošno je, kadar je temeljni cilj procesa pridobivanje znanja in sposobnosti, nujnih za življenje; strokovno izobraževanje pa je namenjeno pridobitvi poklica, pri čemer posameznik v izobraževalnem procesu pridobiva znanje, spretnosti in navade, ki so nujni za opravljanje konkretnega poklica. Strokovno izobraževanje je torej načrten proces

razvijanja posameznikovega znanja, spretnosti in navad ter pridobivanje delovnih izkušenj za strokovno izvajanje poklica. Ker je povezano z določeno dejavnostjo, je označeno s področjem, ki ga zajema (npr. tehnično, družboslovno). Obe izobraževanji se prepletata, še posebej na višjih ravneh je meja med njima težko opredeliti (Jereb 1998, 177).

Izhajajoč iz strategije in načela permanentnosti izobraževanja se vse izobraževanje deli na dva dela:

1. obdobje začetnega izobraževanja, ki traja od vstopa v šolo do izstopa iz šolanja na kateri koli stopnji po končani šolski obveznosti, ko posameznik opusti izobraževanje kot temeljno življenjsko funkcijo;
2. obdobje nadaljevalnega izobraževanja, ki se začne takrat, ko se posameznik po prekinitvi začetnega izobraževanja oziroma po začetnem izobraževanju znova vključi v izobraževanje na kakršen koli način. Izobraževanje odraslih je dejavnost ali proces, v katerem se osebe vključujejo v organizirane aktivnosti z namenom, da bi povečale svoje znanje, informiranost, spretnosti, izboljšale svoje razumevanje, razvijale svoje vedenje (Jereb 1998, 18–19).

Izobraževanje je ena od osnovnih pedagoških kategorij in funkcij, ki vključuje znanje in sposobnosti. Izobražen človek je tisti, ki razpolaga z znanjem in sposobnostmi. Glede na dimenzije znanj in stopenj sposobnosti se razlikujeta kakovost in stopnja izobraženosti ljudi. Torej, izobraženost je odlika osebnosti, ki odraža njeno znanje in sposobnosti (Poljak 1991, 13; Tomić 1997, 15). V tem primeru gre za opredelitev izobraževanja, ki je vezano na človekovo osebnost. Izobraževanje je proces, s katerim ljudi pripravljamo za delovanje v določenem okolju bolj na splošno (Rozman 2000, 149). Tudi vojaško izobraževanje posameznike pripravlja za delovanje v določenem okolju, to je znotraj same vojaške institucije.

Muršak navaja naslednje možne opredelitve izobraževanja:

1. kot sistem, ki ljudem omogoča pridobivanje znanja, učenja spretnosti, razvijanja navad in usposabljanja za delovanje, ki je potrebno zato, da bi lahko v družbi razvili in uporabljali svoje sposobnosti, in poteka v okviru izobraževalnih institucij, kot so šole, univerze, izobraževalni centri itd.;

2. kot stopenjski proces, v katerem posameznik s pomočjo učenja pridobiva znanja in spretnosti ter širi razumevanje;
3. kot področje študija, ki se ukvarja s teorijami in metodami učenja (Muršak 2002, 43).

V razvitih družbah je pravica do izobraževanja in pridobivanja znanja priznana pod enakimi pogoji kot splošna kulturno-civilizacijska vrednota. Cilj izobraževanja je mladim in odraslim ljudem zagotoviti podlago za razumevanje tradicij in idej, ki vplivajo na družbo, v kateri živijo, njihovo kulturo in druge kulture ter naravne zakone, ter pridobitev jezikovnih in drugih spretnosti, ki so potrebne za sporazumevanje (Rečnik 1991, 7–12; Rečnik 1999, 73).

3.2.3 Usposabljanje

Glede na to, da v Slovenski vojski večji del časa poteka usposabljanje posameznikov, enot in poveljstev, bom temu posvetil več pozornosti. Usposabljanje (*training*) je načrtovan in sistematičen proces, s ciljem spremeniti ali razviti znanje, veščine ali sposobnosti s pridobivanjem izkušenj v učnem procesu. Njegov namen je posamezniku dati sposobnosti za opravljanje nalog (Buckley 2004, 5).

V slovenski literaturi običajno zasledimo, da je usposabljanje razvijanje tistega človekovega znanja, sposobnosti in spretnosti, ki jih zaposleni potrebuje za opravljanje konkretnega dela na svojem delovnem mestu (Miglič 2005, 33). Jereb v svoji opredelitvi usposabljanja pravi, da usposabljanje sestavljajo načrtovani programi, ki so namenjeni povečanju uspešnosti posameznikov, skupin in organizacij (Jereb 1998, 178). Lipičnik pa pravi, da gre za posebne postopke, s katerimi poskušamo izboljšati človekove lastnosti, s pomočjo katerih bo lahko opravljal svoje delo ali pa bo svoje delo opravljal bolje (Lipičnik 1996, 106).

Usposabljanje je posebna oblika izobraževanja za točno določeno delo v organizaciji (Rozman 2000, 149). Po Muršaku je usposabljanje oblika praktičnega izobraževanja, kjer je v ospredju pridobivanje praktičnih spretnosti, ki so potrebne za opravljanje določenega dela. Praviloma ni povezano z zahtevnejšimi intelektualnimi operacijami ali strokovno teorijo. Poteka pa kot praktični pouk ali kot izobraževanje v delovnem

procesu, kot delovna praksa ali kot neposredno usposabljanje za uvajanje v delo (Muršak 2002, 149–150).

Usposabljanje je sistematično razvijanje znanja, vedenja, sposobnosti in tistih spretnosti, ki jih mora obvladati posameznik, da bi lahko ustrezno opravljal določeno nalogo oziroma konkretno delo (Jelenc 1991, 17; Miglič 2002, 153). Pri usposabljanju poskušamo s posebnimi postopki izboljšati človekove lastnosti, da bi lahko opravljal oziroma bi bolje opravljal svoje delo (Lipičnik, Mežnar 1998, 112). Usposabljanje je načrtovana in sistematična sprememba vedenja, do katere pride na podlagi spremljanja učnih primerov, programov in upoštevanja napotkov (Ferjan 1999, 10).

Pojma izobraževanje in usposabljanje sta med seboj zelo povezana. Stališče, ki prevladuje, je, da je usposabljanje ožji pojem, izobraževanje pa širši, nadrejeni. Usposabljanje je proces razvijanja tistih človekovih sposobnosti, ki jih človek potrebuje pri opravljanju nekih konkretnih del in nalog v okviru določene dejavnosti. Izpopolnjevanje pa pomeni, da posameznik svoje osvojeno znanje oziroma spretnosti dopolnjuje in spreminja, kar mu omogoča širitev, dopolnitev svoje izobrazbe. Kadar govorimo o razvijanju znanj, spretnosti, imamo v mislih zmeraj tudi usposabljanje človeka za razvijanje življenjskih in poklicnih nalog. Navedeni pojmi tvorijo pojmovno enotnost, kar pomeni, da ne moremo govoriti o izobraževanju brez usposabljanja ali obratno. Izobraževanje in usposabljanje naj bi razumeli kot dvoje nerazdružljivih dejavnosti, vendar usposabljanje po navadi enačimo s pojmom izobraževanje (Jereb 1989, 16).

Usposabljanje je vrsta učenja, pri kateri se subjekt uči in pripravlja (usposablja) za opravljanje določenega dela; uči se neke dejavnosti, določene vloge ali določenega delovanja. Pri tem je težišče na pridobivanju konkretnega praktičnega znanja, ki je potrebno za takšno delovanje oziroma za izvajanje konkretnih nalog. Z usposabljanjem si človek razvija spretnosti, navade in (miselno manj zahtevne) sposobnosti. Usposabljanje je običajno zelo tesno povezano s konkretnim delom in obsega razvijanje zmožnosti in sposobnosti za to (konkretno) delo. Tu pa ne gre za pridobivanje novega teoretskega znanja, zato tudi usposabljanje postaja nenehni proces, ki poteka v okviru nadaljnjega in dodatnega izobraževanja. Zato je ponekod usposabljanje poimenovano tudi dodatno izobraževanje in nadaljnje izobraževanje (Kramar 1997, 15–16).

Jaz opredeljujem usposabljanje kot načrten, organiziran in sistematičen proces, katerega cilj je pridobiti znanja, izkušnje in spretnosti, ki bodo posamezniku omogočile kakovostnejše opravljanje nalog in prilagajanje novim delovnim razmeram samostojno ali v okviru delovne enote.

V splošnem je namen usposabljanja v pridobivanju znanja in sposobnosti oziroma veščin, ki jih potrebujemo v točno določeni situaciji. Cilji razvoja in usposabljanja vsakega posameznika so naslednji:

- izboljšati raven posameznikove samopodobe in samozavesti, kar pomeni učenje o samem sebi, o svoji vlogi in odgovornostih v organizaciji,
- izboljšati posameznikove sposobnosti na enem ali več strokovnih področjih in
- izboljšati posameznikovo motivacijo za boljše opravljanje dela (Wexley, Latham 2002, 3).

Usposabljanje poteka v različnih oblikah. Lipičnik navaja naslednje možne načine oziroma postopke usposabljanja zaposlenih:

- rotiranje, pri katerem so ljudje izpostavljeni velikemu številu del in s tem pridobivajo raznolika znanja in izkušnje;
- programirane inštrukcije, ki zagotavljajo individualno učenje in možnost pridobitve takojšnjih povratnih informacij;
- videosimulacije, ki omogočajo, da se informacije prenesejo na vse zaposlene naenkrat;
- igranje vlog, s katerim pridobimo vpogled v druga dela na temelju medosebnih zmožnosti, in
- interaktivni video, ki omogoča učenje prek računalnika, kar omogoča takojšnje povratne informacije.

Usposabljanje v organizacijah je pomemben vidik poslovne uspešnosti organizacije, hkrati pa tudi omogoča seznanjanje delavcev z novimi postopki, tehnologijami, metodami in podobnim, s pomočjo katerih lahko zaposleni izboljšajo svojo uspešnost v organizaciji (Lipičnik 1996, 106).

Polet pa govori o štirih možnih metodah usposabljanja javnih uslužbencev:

- individualno usposabljanje vsakega posameznika, ki poteka s pomočjo raznih pripomočkov, kot so priročniki, knjige, brošure in elektronski mediji;

- usposabljanje v ustanovah za razvoj znanja, v obliki raznih seminarjev in treningov;
- usposabljanje za pripravnike in druge obiskovalce, ki se prvič srečujejo z določeno organizacijo in njenim delom, ter
- usposabljanje v centrih za razvoj sposobnosti in veščin, ki uporabljajo inovativne tehnike usposabljanja, kot so študije primerov, simulacije, igranje vlog, kar omogoča bolj praktičen način usposabljanja (Polet 1999, 279).

Pri usposabljanju zaposlenih lahko uporabimo naslednje metode: predavanje, seminarji, referati, razprave itd. Metode so ogrodje vsakega učnega procesa, pravzaprav način ravnanja. Poleg govorne besede moramo v govorni proces vključiti posameznika. Vsak učni proces je tudi komunikacijski proces, ki ima dinamiko, vzpone in padce, obdobja zatišja in vnetih razprav. S pravilno izbiro metod lahko uravnavamo skupinsko dinamiko in vodimo učni proces v želeni smeri, proti cilju (Brečko 2002, 7–9; Tomić 1997, 87–103).

Usposabljanje zaposlenih mora biti prilagojeno njihovim zmožnostim, lastnostim, potrebam, željam, izkušnjam in do takrat pridobljenemu znanju. Pri načrtovanju usposabljanja posameznika je treba upoštevati njegov celotni dosednji strokovni in osebnostni razvoj. Pri izvajanju usposabljanja je pomembno upoštevati vsaj naslednje:

- programi usposabljanja naj bodo v skladu s potrebami in interesi udeležencev usposabljanja;
- usposabljanje naj vključuje tudi inštrukcije;
- vsebine usposabljanja naj bodo konkretne in praktično usmerjene na delo, ki ga udeleženec usposabljanja opravlja;
- pisna gradiva naj bodo napisana tako, da so uporabna tudi po končanem usposabljanju in jih lahko zaposleni uporabljajo kot pomoč pri opravljanju konkretnega dela;
- program usposabljanja naj omogoča, da se udeleženci na njem nekaj naučijo in ne da zgolj poslušajo predavatelja;
- program usposabljanja naj vključuje povezave med udeleženci skozi študije primerov, uporabo videonaprav, srečanja udeležencev ter obiske in delo na terenu;

- študije primerov naj bodo prilagojene dejanskim razmeram v okolju.

Zaradi spreminjanja zunanjega okolja je programe usposabljanja treba stalno prilagajati oziroma razvijati nove. To od organizacije zahteva, da predhodno analizira potrebe po usposabljanju, testira pravilnost dogajanj, izvede priprave, teste in same programe, jih nadzoruje ter analizira njihovo uspešnost (Možina 2000, 8–11).

Pri usposabljanju na delovnem mestu imajo organizacije dve možnosti, in sicer da najamejo zunanje izobraževalne institucije ali usposabljanje prevzamejo notranji izvajalci. Pri obeh oblikah je pomembno, da so usposabljanja interna, kar pomeni, da so prilagojena specifičnim potrebam določene organizacije. Če se odločijo za zunanje institucije, morajo te tesno sodelovati z organizacijo, sicer se program ne bi ujemal s potrebami, ki jih ima organizacija. Še učinkoviteje pa je, če usposabljanje prevzamejo zaposleni v organizaciji. Problem tega je, da ti predavatelji niso dovolj pedagoško usposobljeni, kar lahko odpravimo z načrtnim usposabljanjem bodočih izvajalcev. Pri usposabljanju gre za akcijsko učenje, kjer lahko naučeno takoj uporabimo pri opravljanju dela na delovnem mestu. Prednost akcijskega učenja je v tem, da je teorija tesno povezana s prakso, da omogoča takojšnjo uporabo znanja na delovnem mestu, preverja znanje na konkretnih nalogah ter omogoča hitro in sprotno odpravljanje napak (Brečko 2000, 6–7).

3.2.4 Diferenciacija med izobraževanjem in usposabljanjem

Pojma izobraževanje in usposabljanje sta povezana in se medsebojno prepletata. Oba predstavljata načrtovan učni proces, vendar je pri usposabljanju ta učni proces bolj povezan s konkretno delovno situacijo. Na podlagi predhodno navedenih opredelitev izobraževanja in usposabljanja v tabeli navajam, kje so ključne razlike med tema dvema pojmomoma.

Tabela 3.1: Diferenciacija med izobraževanjem in usposabljanjem

IZOBRAŽEVANJE	USPOSABLJANJE
uporaba znanja v različnih situacijah	uporaba znanja v konkretni situaciji
pridobivanje splošnega znanja	pridobivanje znanja za delo v konkretnem delovnem okolju
bolj organsko učenje	bolj mehansko učenje
teoretično, eksplicitno znanje	praktično implicitno znanje
dolgotrajnejši proces	kratkotrajnejši proces
formalne, izobraževalne institucije	običajno poteka neposredno na delovnem mestu, lahko tudi v drugih institucijah

Vir: Miglič 2005, 36–37

Diferenciacija med izobraževanjem in usposabljanjem je v tem, da je cilj izobraževanja razvijanje znanj, spretnosti in razumevanja, ki so potrebni pri delu oziroma v življenju. Izobraževanje ni namenjeno pridobivanju znanja, ki je povezano s konkretno delovno situacijo, ampak da pri učencih razvijemo razumevanje idej in navad, ki oblikujejo in vplivajo na razvoj družbe, v kateri živimo. Usposabljanje pa je vezano na pridobitev znanja, ki se nanaša na točno določeno delovno situacijo in aktivnost. Namen usposabljanja je razvijati sposobnosti posameznikov in skupin v delovnem okolju, s pomočjo katerih zaposleni uresničujejo cilje organizacije. Iz tega sledi, da izobraževanje zagotavlja znanje, ki predstavlja splošno podlago za življenje, medtem ko usposabljanje omogoča, da posameznik to znanje uporablja v konkretnih delovnih situacijah. Razlika med izobraževanjem in usposabljanjem je vidna tudi v cilju. Cilji izobraževanja so običajno bolj splošni in abstraktni ter omogočajo spodbujanje osebnostnega razvoja in so bolj usmerjeni k osebi kot pa k delu. Cilji usposabljanja pa se nanašajo na podrobno opredelitev vedenja pri delu in omogočajo, da se po končanem usposabljanju učenec znajde v delovni situaciji, za katero se je usposabljal. Za izobraževanje so bolj značilne organske metode učenja, ki težijo k nastajanju sprememb v posamezniku in ne privedejo do sprememb v tistem, kar naj bi bilo narejeno. Za usposabljanje pa je boljše mehansko učenje, ki je podprto s prakso. Tudi sama vsebina izobraževalnih programov in programov usposabljanja se razlikuje. Pri izobraževalnih programih imajo večjo težo

teoretična in konceptualna gradiva, ki so podana z namenom, da učenec razvije svoje kritične in analitične sposobnosti. Pri usposabljanju pa je večji poudarek na praktičnem načinu učenja, ki izhaja iz potreb, ki jih določa cilj organizacije. Razlika je tudi v časovnem trajanju izobraževanja in usposabljanja. Izobraževalni programi so običajno dolgotrajnejši, medtem ko usposabljanje traja krajši čas in se usmerja na točno določeno področje. Razlike najdemo tudi v okoliščinah izvajanja posameznih oblik pridobivanja znanja. Izobraževanje običajno poteka v formalnih izobraževalnih institucijah. Usposabljanje pa lahko poteka v različnih institucijah, najpogosteje v neposrednem delovnem okolju (Miglič 2005, 36–37).

4 VOJAŠKO IZOBRAŽEVANJE IN USPOSABLJANJE

Razvoj Slovenske vojske je bil postopen, relativno hiter, raznovrsten in predvsem intenziven. Njegova razsežnost se odraža od preoblikovanja takratne Teritorialne obrambe Republike Slovenije v današnjo Slovensko vojsko, ki se je uspešno vključila v evro-atlantske povezave. Poleg tega je pomembno tudi neprestano zagotavljanje nacionalne varnosti in znotraj zavezništva tudi kolektivne varnosti. V 123. členu Ustave Republike Slovenije je zapisano: »Obramba države je za državljane obvezna v mejah in na način, ki ga določa zakon« (Ustava Republike Slovenije 2001, 123. čl.).

Posameznikom in enotam, ki so vključeni v vsakodnevno izvajanje nalog znotraj Slovenske vojske, je treba zagotoviti ustrezno izobraževanje in usposabljanje, ki predstavljata temeljni pogoj za kakovostno in pravočasno opravljanje poslanstva, tako doma kot v mednarodnih operacijah in na misijah (Zakon o obrambi 2004, 37. čl.).

Slovenska vojska izvaja številne naloge, med katerimi je zapisana tudi naloga izvajanje vojaškega izobraževanja in usposabljanja za oboroženi boj in druge oblike vojaške obrambe ter izvrševanje obveznosti, ki jih je država sprejela v mednarodnih organizacijah in z mednarodnimi pogodbami (Zakon o obrambi 2004, 37. čl.). Zakon o službi v Slovenski vojski podrobneje opisuje te naloge (Zakon o službi v Slovenski vojski 2007, 22. čl.).

V Vojaški doktrini so brigadir Branimir Furlan in soavtorji zapisali: »Vojaška doktrina je najvišji vojaško strokovni dokument in podlaga za organiziranje in delovanje Slovenske vojske. Je tudi temeljni dokument, iz katerega izhajajo področne doktrine, navodila, učno-izobraževalna literatura in drugi vojaško strokovni dokumenti« (Furlan in drugi 2006, 3). Torej je dokument, ki povsem natančno opredeljuje pojem vojaškega izobraževanja in usposabljanja. Vojaško izobraževanje in usposabljanje sta procesa pridobivanja in razvijanja raznolikih znanj: posebnih in funkcionalnih vojaških znanj, sposobnosti, veščin in navad za izvajanje različnih nalog Slovenske vojske. Slovenska vojska razvija sodoben sistem vojaškega izobraževanja in usposabljanja, ki lahko izvede naloge na področju vojaškega izobraževanja in usposabljanja in je primerljiv s sistemi

vojsk v zavezništvu ter povezljiv z javnim izobraževalnim sistemom. Tako je sistem vojaškega izobraževanja in usposabljanja dopolnjen s programi javnega šolstva in tujih javnih ustanov⁶. Vojaško izobraževanje in usposabljanje se deli na:

- vojaško izobraževanje in usposabljanje posameznikov in
- usposabljanje poveljstev in enot (Furlan in drugi 2006, 35).

Izobraževanje in usposabljanje posameznikov v institucijah vojaškega izobraževanja in usposabljanja doma in v tujini ter v tujih javnih izobraževalnih in drugih institucijah zagotavlja pridobivanje vojaške izobrazbe, vojaških in drugih strokovnih znanj ter vojaške in druge strokovne usposobljenosti, pridobivanje vojaških poklicnih kvalifikacij, stalno dopolnjevanje znanj ter oblikovanje posameznika v smislu razvijanja njegovih sposobnosti, iniciativnosti, samostojnosti in profesionalnega odnosa do opravljanja vojaškega poklica. V javnem izobraževalnem sistemu posamezniki pridobijo javno priznano stopnjo izobrazbe. Sistem vojaškega izobraževanja in usposabljanja je nadgradnja javnega izobraževalnega sistema. Vojaško izobraževanje in usposabljanje omogoča preoblikovanje civilistov v taktično in tehnično kompetentne vojaške osebe, ki bodo uveljavljale vojaške vrednote, razumele pomen kolektivnega delovanja in bodo pripravljene, da prevzamejo svoje mesto v strukturi vojske, ter bodo pridobile znanja, veščin, navade in sposobnosti, da pripomorejo k uresničevanju poslanstva Slovenske vojske ter preživijo in delujejo v stresnem in negotovem okolju (Furlan in drugi 2006, 36).

Vojaško usposabljanje je proces pridobivanja in razvijanja posebnih sposobnosti za uporabo vojaških strokovnih znanj pri uresničevanju poslanstva poveljstva ali enote. Usposabljanje v poveljstvih in enotah poteka pretežno po metodi urjenja in zagotavlja izurjenost posameznikov, skupin, poveljstev in enot kot celot za izvajanje bistvenih nalog, ki izhajajo iz njihovega poslanstva. Cilj vseh usposabljanj je doseganje standardov vojske, s čimer se razvija, vzdržuje in zagotavlja pripravljenost za delovanje. Usposabljanje je bojno usmerjeno. Z načelom bojne usmerjenosti usposabljanja se zagotavlja, da so vsa usposabljanja v miru usmerjena v usposabljanje za izvajanje odrejenih in pričakovanih nalog v boju (Furlan in drugi 2006, 37).

⁶ Tudi 14. generacija višještabnega šolanja je takšen primer, kjer se prepletata študij na vojaškem modulu v okviru poveljniško-štabne šole in študij na civilnem modulu v okviru civilnih fakultet.

4.1 Opredelitev vojaškega izobraževanja in usposabljanja

Kot dolgoletni pomočnik za učne zadeve, najprej v poveljstvu bataljona, nato v poveljstvu 1. brigade Slovenske vojske, sem se pri svojem delu nenehno srečeval s pojmom vojaško izobraževanje in usposabljanje. Težave so se pojavljale z nejasnim razumevanjem, kaj je vojaško izobraževanje, kaj je vojaško usposabljanje, kaj obsegata in kakšno je razmerje med vojaškim izobraževanjem in vojaškim usposabljanjem. Uspešnega vojaka lahko izoblikujemo v načrtovanem sistematičnem procesu vojaškega izobraževanja in usposabljanja, vendar ta dva pojma ne smemo enačiti, čeprav ju terminološko povezujemo v pojmu proces vojaškega izobraževanja in usposabljanja. Pravilno razumevanje teh dveh pojmov nam omogoča opis opredelitve temeljnih konceptov in pojmov v prejšnjem poglavju.

Koncept sistema vojaškega izobraževanja in usposabljanja v Slovenski vojski⁷ pojma opredeljuje:

- vojaško izobraževanje in usposabljanje je didaktični pojav, za katerega veljajo didaktične zakonitosti in ima temeljne in posebne didaktične značilnosti;
- poleg tega je tudi vojaški pojav, ki ima posebne cilje, vsebine, načine ravnanja in poteka v vojaških okoliščinah;
- vojaško izobraževanje in usposabljanje je sistematičen, organiziran, načrten in ciljno usmerjen proces pridobivanja in razvijanja znanja, veščin in sposobnosti ter moralnih vrednot za izvajanje nalog za potrebe vojaške obrambe.

V konceptu najdemo še podrobnejšo opredelitev, da je:

- /.../ vojaško izobraževanje sistematičen, organiziran, načrten in ciljno usmerjen proces pridobivanja in razvijanja znanja in sposobnosti ter moralnih vrednot pri posamezniku za izvajanje nalog za potrebe vojaške obrambe (Koncept sistema vojaškega izobraževanja in usposabljanja v Slovenski vojski, 2003).

Vojaško usposabljanje po konceptu sistema vojaškega izobraževanja in usposabljanja:

- vojaško usposabljanje je sistematičen, organiziran, načrten in ciljno usmerjen proces pridobivanja in razvijanja teoretičnega in predvsem praktičnega znanja, veščin, spretnosti in sposobnosti posameznika, enote, zavoda in poveljstva ter

⁷ Koncept sistema vojaškega izobraževanja in usposabljanja v Slovenski vojski (št. 811-01-6/03-4, 9. 7. 2003).

moralnih vrednot posameznika za določene vloge, delovanje, aktivnosti in izvajanja nalog za potrebe vojaške obrambe (Koncept sistema vojaškega izobraževanja in usposabljanja v Slovenski vojski, 2003).

Na osnovi definicije lahko ugotovimo, da sta pri izobraževanju pomembna teoretično znanje in spoznavanje etičnih načel, ki naj oblikujejo dobrega vojaka, pri usposabljanju pa je v ospredju razvijanje posebnih sposobnosti, moralnih lastnosti in praktičnega znanja in ravnanja, pridobljenega predvsem v postopkih urjenja. V praksi pogosto uporabljamo samo termin vojaško usposabljanje, predvidevamo pa tudi teoretično znanje. Čeprav teorija razlikuje med izobraževanjem in usposabljanjem, uporabljamo termin vojaško usposabljanje tudi v primerih, ko mislimo na pridobivanje teoretičnega znanja. Ugotavljam, da je definicija vojaškega izobraževanja in usposabljanja, ki je napisana v navedenem konceptu, prevzeta po razlagi dr. Martina Kramarja v Vojaški didaktiki iz leta 1997.

Vojaško usposabljanje je namenjeno razvoju vojske in izboljševanju njene pripravljenosti za opravljanje določenih nalog oziroma uspešno delovanje v miru, vojni (bojevanje) in kriznih razmerah ter za sodelovanje z mednarodnimi silami (Pešec 2005, 24).

Kot sem navedel v predhodnem poglavju, kjer sem opredelil temeljne teoretične koncepte in pojme, angleški jezik razlikuje pojma izobraževanje (education) in usposabljanje (training):

- izobraževanje (education) označuje dejavnosti, ki so usmerjene k razvijanju znanja in moralnih vrednot ter razumevanju vseh področij življenja;
- usposabljanje (training) je sistematično razvijanje znanja, vedenja in spretnosti, ki jih mora obvladati posameznik, da bi lahko ustrezno opravljal določeno nalogo (Jelenc 1991, 17).

Iz navedenega sklepam, da gre pri izobraževanju za osvajanje znanja in moralnih vrednot, ki jih mora osvojiti posameznik, če hoče postati dober profesionalc. Najprej pa je treba narediti izbor posameznikov, ki bodo pripravljeni in sposobni sodelovati v procesu izobraževanja. Za izbor posameznikov je treba izbrati določene kriterije. Ti kriteriji, ki jim morajo ustrezati posamezniki, so razvrščeni po skupinah, ki sestavljajo

zaključeno celoto. Med posamezniki mora pri opravljanju nalog obstajati konkurenca, ki omogoča izbor najboljših. Izobraževanje mora poskrbeti za profesionalno socializacijo posameznika. Pri vsem tem se uporabljajo različne metode, ki pripeljejo posameznika do cilja – častnika (Downes 1991, 72–85). Vojaško izobraževanje in usposabljanje se je skozi čas močno spreminjalo – spreminjale so ga vojne in njeni veliki vojaški teoretiki, ki so teorijo pogosto izpeljali iz praktičnih sodelovanj v vojnah (Watson 2007, 1–20, 41–59; Kennedy, Neilson 2002, 1–213).

Uspeh v boju ni zagotovljen sam po sebi, temveč je neposredni rezultat zahtevnega urjenja v razmerah, čim bolj podobnim tistim na resničnem bojišču, kjer vsaka situacija predstavlja nov izziv. Vojske obstajajo, da nasprotnike odvrtačajo od vojn, če pa do njih pride, poskušajo zagotoviti mir z zmago v boju. Vsaka uspešna vojska mora biti sposobna izvajati svoje naloge, kar zagotavlja s predhodnim in pravočasnim kakovostnim usposabljanjem. Z vojaškim izobraževanjem in usposabljanjem vojaka, podčastnika ali častnika načrtno pripravimo in oblikujemo za bojno delovanje in zmago v boju. V boju je njihov uspeh odvisen od tega, koliko so bile razmere, v katerih se je usposabljal, podobne resničnim razmeram v boju, koliko dosega predpisano stopnjo usposobljenosti, kako povezano (kohezivno) je poveljstvo, enota in kako hitro in učinkovito se zmore prilagajati posebnim razmeram, v katerih izvaja posamezno nalogo. V zapletenih varnostnih razmerah se tudi vojska spopada z novimi izzivi pri usposabljanju, ki jih te razmere prinašajo: vedno novi oboroženi spopadi, povečana odgovornost za svetovni mir, ohranjanje miru in delovanje v različnih operacijah. Vojska ne deluje več v vojni, temveč upravlja tudi aktivnosti v operacijah kriznega odzivanja. Te se lahko izvajajo kot bojne naloge, majhni spopadi ali kot naloge, namenjene za podporo miru ali le za odpravljanje naravnih katastrof. Zato morajo biti v usposabljanje vključene tudi naloge, ki vojake usposobijo za delovanje v takšnih operacijah (Priročnik za usposabljanje poveljstev in enot Slovenske vojske 2011, 6).

Vojaško usposabljanje je proces, ki se izvaja na več ravneh. Temelj usposabljanja tvori prva raven usposabljanja, usposabljanje posameznika v individualnih veščinah⁸. Druga raven usposabljanja, ki predstavlja prvo stopnjo skupinskega usposabljanja, je

⁸ Ne samo za vojake, temveč tudi za podčastnike in častnike vseh činov zahtevnost usposabljanja in ustrezna zahtevana kakovost usposobljenosti izhaja iz stopnje obvladovanja individualnih veščin (Skill Level).

usposabljanje skupin, posadk na oboroženih sistemih in oddelkov. Na tej ravni je bistveno, da dobro uskladimo usposabljanje v individualnih veščinah in usposabljanje v osnovnih bojnih drilih⁹. Na tretji ravni, na ravni voda, povezava med skupinskim usposabljanjem in usposabljanjem posameznikov, povezava med individualnimi veščinami, bojnimi drili in bojnimi postopki postane najkompleksnejša. Četrta raven je raven čete, kjer običajno ne iščemo več povezave med usposabljanjem posameznika in skupinskim usposabljanjem, temveč je na njej bistvena povezava med bojnimi postopki, bojnimi nalogami in vrstami bojnega delovanja. Četrta raven sledijo ravni usposabljanja taktične bojne skupine, bataljona, bataljonske bojne skupine in brigade. Na teh ravneh je bistvena povezava med bojnimi nalogami, vrstami bojnega delovanja in načini bojnega delovanja na eni strani ter bojnimi funkcijami na drugi strani (Priročnik za usposabljanje poveljstev in enot Slovenske vojske 2011, 10).

Koncept usposabljanja je ciljno usmerjen v bojevanje. Temeljni pogoj za uresničevanje koncepta usposabljanja, usmerjenega v bojevanje, je ustvarjanje in zagotavljanje takšnih možnosti in okoliščin ter zahtevanje takšnih ravnanj posameznikov, poveljstev in enot, da usposabljanje poteka čim bliže temu ali točno tako, kot da je enota v boju, torej da ravnanja posameznikov in enot potekajo v okoliščinah in možnostih, kot da se bojujejo (Priročnik za usposabljanje poveljstev in enot Slovenske vojske 2011, 10).

4.2 Vloga infrastrukture v procesu vojaškega izobraževanja in usposabljanja

Vsak izobraževalno-vzgojni proces, kar tudi vojaško izobraževanje in usposabljanje je, temelji na znanstveno-teoretskih in -empiričnih osnovah. V teh osnovah se prepletajo gnoseološke (spoznavnoteoretske), antropološke, psihološke, pedagoške, andragoške, sociološke, kibernetične, komunikološke in predmetno področne sestavine z izkustveno pridobljenimi spoznanji o uspešnem oblikovanju, načrtovanju in izvajanju izobraževalno-vzgojnega procesa. Iz teh osnov so izpeljani didaktični principi ali načela, ki so v pomoč pri oblikovanju in izvajanju izobraževalno-vzgojnega procesa. Didaktični principi so vodila, ki imajo teoretsko in praktično veljavo ter vsebujejo splošna in posebna spoznanja in se med seboj dialektično povezujejo (Kramar 1997, 25).

⁹ Dril izhaja iz nemške besede *drill*, kar pomeni brezdušno, mehanično urjenje, učenje ali vzgajanje (po ruski vojaški metodi); drilati pomeni vtepati v glavo (Verbinc 1997, 159).

Eden od principov v vojaškem pouku in usposabljanju je princip doživljanja in približevanja resničnim bojnim razmeram. Izobraževanje in usposabljanje vojakov v mirnodobnem času se močno razlikuje od vojnih razmer. Vojaki se ves čas učijo in usposabljujejo v domnevnih razmerah, torej ne morejo doživeti pravih izkušenj v pravih vojnih razmerah vse do takrat, dokler niso vključeni v prave vojne razmere kot udeleženci vojne. Prav zaradi namena, da bi se vojaki učili in usposabljali tudi izkustveno, je v pouk in usposabljanje treba vnašati elemente, ki dogajanje vsaj do neke mere približajo resničnim vojnim razmeram. Zato je poleg zagotavljanja potrebnih sredstev (orožje, strelivo, oprema) treba občasno stopnjevati zahtevnost pogojev, ki od vojaka zahtevajo povečane fizične in psihične napore. Navajati jih je treba tudi na preživetje v manj ugodnih razmerah: npr. z daljšimi pohodi, vajami v manj ugodnih vremenskih razmerah in ob različnih delih dneva, s premagovanjem ovir, obremenjenostjo s polno bojno opremo (Kramar 1997, 37–38). Poleg navedenih potrebnih sredstev je za usposabljanje vojakov treba zagotoviti ustrezna vadišča oziroma poligone, ki omogočajo izvedbo usposabljanja, čim bolj približanega realni vojaški situaciji na »bojnem polju«. Slovenska vojska ima na razpolago kar nekaj strelišč, ki jih lahko uporablja za izvedbo različnih streljanj. Vsa ta strelišča so izredno zasedena. Po drugi strani pa ima Slovenska vojska malo vadišč, na katerih lahko izvaja urjenja različnih bojnih postopkov posameznikov, enot in poveljstev. Osrednje vadišče Slovenske vojske Postojna je vadišče, na katerem se lahko izvajajo različna streljanja in urjenja, a je brez ustrezne infrastrukture.

Izvajalci vojaškega usposabljanja morajo veliko pozornosti posvečati didaktičnemu principu nazornosti, ki izhaja iz spoznavne teorije in psiholoških spoznanj, ki pravijo, da človek stvari spoznava s čutnim zaznavanjem. Čutno zaznavanje pripomore k lažjemu razumevanju in dožemanju neke snovi, vendar vseh snovi ne moremo osvojiti na ta način. V teh primerih nam pomaga nazornost, ki je več kot samo ustvarjanje možnosti za spoznavanje stvari z neposrednim čutnim zaznavanjem. Subjekti v procesu vojaškega usposabljanja s pomočjo nazornosti stvari toliko bolje zaznajo, sprejmejo, razumejo, dojemajo in končno usvojeno znanje razvijejo do abstraktne ravni, ki prevede do avtomatizacije. Nazornost prispeva k racionalizaciji pouka in učenja z dobro izbranimi sredstvi in demonstriranjem v okolju – na vadišču ali poligonu, ki je približek realnega bojišča. Na ta način nazornost tudi vpliva na motivacijo vojakov (Kramar 1997, 40–44).

Za izvajanje vojaškega usposabljanja so potrebni ustrezni materialni pogoji, to so učni prostori, drugi objekti in didaktična sredstva. Vse skupaj predstavlja materialno osnovo usposabljanja, ki je nujen pogoj za njegovo uspešno izvajanje. Velik del usposabljanja lahko izvedemo v resničnih razmerah, z uporabo resničnih sredstev. To se sklada z načelom nazornosti, ki izhaja iz spoznavne teorije in poudarja, da je učenje najučinkovitejše v stiku z resničnimi predmeti, pojavi in dogajanjem. Za učenje najrazličnejših bojnih postopkov vojakov in enot na zemljišču je najbolje, da poteka na zemljišču samem, ne pa v učilnici, ob gledanju slik in videoposnetkov. Za izvajanje pouka in usposabljanja so potrebna določena mesta, objekti in zgradbe. Didaktična teorija tudi na osnovi izkušenj izobraževalno-vzgojne prakse navaja naslednje objekte:

- objekti v naravi,
- objekti v družbi, družbenem okolju,
- objekti v sestavi šole,
- objekti v šolskih zgradbah.

Te skupine učnih objektov se pojavljajo tudi pri pouku in usposabljanju vojakov. Objekti v naravi so lahko prirejeni za povsem določene vrste dejavnosti in pouka: streljanje (strelišče), za izvajanje taktičnega usposabljanja (vadišče), za taborjenje in pohode. Takšno zemljišče je didaktično ustrezno oblikovano in opremljeno s potrebnimi začasnimi in stalnimi objekti. Na takšnih objektih lahko poteka pretežni del pouka in taktičnega usposabljanja. Vojaki se tako usposabljujejo v naravnem okolju, se navajajo na varovanje okolja in ne ogrožajo naravnih območij, ki so namenjena za druge dejavnosti. Na neprirejanih objektih pa poteka usposabljanje, ki ne ogroža narave (pohodi, učenje orientacije) (Kramar 1997, 57–58). Za usposabljanje vojakov, enot in poveljstev Slovenske vojske lahko uporabljamo tudi objekte v sestavi vojašnic. Kot primer navajam objekte v Vojašnici Franca Rozmana Staneta, kjer imajo poligon za postrojitev, ki je namenjen zbiranju vojakov in postrojitvi enot ter usposabljanju enot iz učnih vsebin učne celote postrojitvenih pravil. V vojašnici so tudi športna igrišča, športni poligoni in telovadnica za športno vzgojo in rekreacijo. To so športna igrišča za izvajanje športne vzgoje in rekreacije vojakov v procesu vojaškega usposabljanja, kamor prištevamo igrišča za različne športne igre, prostore za različno vadbo, steze in zelene površine. V Vojašnici Franca Rozmana Staneta se prav tako nahajajo različni poligoni za izvajanje praktičnega vojaškega pouka in usposabljanja: poligon za uporabo orožja, dejavnosti v okviru taktičnega usposabljanja, kot je poligon z ovirami – taktična

steza, poligon s pehotnimi ovirami, poligon za vožnjo s terenskimi vozili in poligon za urjenje različnih taktičnih postopkov oddelka in voda.

V sodobnem procesu vojaškega izobraževanja in usposabljanja so častnikom in vojakom v veliko pomoč različni mediji, ki jih uporabljamo v didaktične namene. Uporabljajo jih častniki in vojaki neposredno pri pouku in usposabljanju, vojaki pa tudi pri samostojnem učenju, torej pri ponavljanju, utrjevanju in uporabi znanja (trenažerji, simulatorji, računalniške simulacije). Takšna sredstva imenujemo mediji izobraževanja ali didaktična tehnologija oziroma preprosto didaktična sredstva. V sodobnem procesu vojaškega izobraževanja in usposabljanja takšna sredstva vedno bolj uporabljajo vojaki (Kramar 1997, 61–66).

V sodobnem procesu vojaškega izobraževanja in usposabljanja imajo posebno vlogo trenažerji, simulatorji in računalniške simulacije. Z uporabo teh didaktičnih sredstev lahko bistveno izboljšamo usposobljenost posameznikov, enot in poveljstev Slovenske vojske. Kot primer navajam uporabo strelskih trenažerjev in simulatorjev, s pomočjo katerih lahko prihranimo velike količine bojnega streliva. Na ta način pa prihranimo tudi finančna sredstva. Vendar je za popolno bojno usposobljenost vojakov, enot in poveljstev Slovenske vojske treba izvesti bojna streljanja, taktične vaje in taktične vaje z bojnim streljanjem.

5 PREDSTAVITEV OSREDNJEGA VADIŠČA SLOVENSKE VOJSKE POSTOJNA

5.1 Predstavitev objektov osrednjega vadišča Slovenske vojske Postojna po Katalogu objektov, namenjenih vojaškemu usposabljanju Slovenske vojske

Ustrezna raven zmogljivosti vadišč, strelišč in poligonov predstavlja enega od pogojev za zagotavljanje kakovostnega usposabljanja, ki ga je treba uskladiti s potrebami poklicne vojske. Razvoj in urejanje infrastrukture Slovenske vojske, namenjene vojaškemu izobraževanju in usposabljanju, obsega predvidene aktivnosti s področja priprave investicij, njihove izvedbe, vzdrževanja obstoječe infrastrukture, pa tudi ustrezní razvoj, ki je vezan na to področje. Podlaga za urejanje, vzpostavitev in uporabo infrastrukture je vzpostavitev formalnopравnih možnosti za njeno ureditev, vzpostavitev in uporabo na posameznih lokacijah, ki so opredeljene kot perspektivne za Slovensko vojsko. Zaradi posebnega statusa posameznih lokacij in območij v preteklosti se srečujemo s problematiko ureditve vseh perspektivnih lokacij s tako imenovanimi državnimi lokacijskimi načrti, ki bodo v prihodnje edina podlaga za kakršne koli prostorske in nove gradbene posege (Direktiva o načinu uporabe vojaških strelišč, vadišč in poligonov 2008, 1).

Srednjeročni razvoj infrastrukture Slovenske vojske je zasnovan na programih in strokovnih merilih za namensko rabo zemljišč, objektov in instalacij za potrebe izvajanja vojaškega izobraževanja in usposabljanja. Osrednji poligon Slovenske vojske Postojna ostaja dolgoročno perspektiven za Slovensko vojsko in je edini poligon Slovenske vojske z vadišči za taktična urjenja enot do ravni bataljona. Dolgoročno so v generalštabu Slovenske vojske izoblikovali cilj zgraditi infrastrukturo, ki bo podpirala usposabljanje enot Slovenske vojske. Služba Ministrstva za obrambo Republike Slovenije za gospodarjenje z nepremičninami je v fazi pridobivanja državnega lokacijskega načrta, ki bo omogočil potreben razvoj in gradnje. Tudi preostala vadišča in strelišča, ki jih uporablja Slovenska vojska, so nujno potrebna za izvedbo vojaškega usposabljanja, saj na osrednjem vadišču Slovenske vojske Postojna ni mogoče izvesti vseh aktivnosti vojaškega usposabljanja posameznikov, poveljstev in enot Slovenske vojske (Direktiva o načinu uporabe vojaških strelišč, vadišč in poligonov 2008, 2).

Tabela 5.1: Objekti osrednjega vadišča Slovenske vojske Postojna, namenjeni vojaškemu usposabljanju posameznikov, enot in poveljstev Slovenske vojske

Z. št.	Objekt	Lastnik	Namembnost	Upravljavec	Način prijave za koriščenje objekta	Posebnosti, omejitve
27	OSVAD SV Postojna, območje Bač, strelišče oklepnih enot	MORS	Izvajanje vseh zaporednih števil streljanja iz tankov z vgrajenimi mitraljezi 7,62 mm in 7,9 mm in vložne cevi 20 mm z vadbenim zrnom. Možna so tudi streljanja iz artilerijskih orožij z vložnimi cevmi 20 mm kot tudi s PT vadbenimi izstrelki.	24. VTP OSVAD SV Postojna, 05/7281374	Zahtevke do 15. v mesecu za naslednji mesec na PS SV/G3, prijava prihoda 24 ur pred začetkom, najava izvajanja aktivnosti: 05/728-1320 05/728-1374.	Posebnosti in omejitve so določene z balistično – varnostno oceno za uporabo strelišča. Ne deluje, potreben generalni remont. Trenutni cilj do 900 m.
	Pehotno strelišče		Za izvajanje premičnih bojnih in pripravljalnih streljanj iz pehotnega orožja, kakor tudi za oddelčna in vodna bojna streljanja.			Za vodna streljanja je treba levo polovico strelišča popraviti.
	Sektor za protitankovska streljanja		Izvajanje streljanj s protitankovskimi sredstvi z vadbenim strelivom; streljanja z inertnimi raketami (streljanje z bojnimi mogoče zunaj urejenih strelišč).			
	Strelišče za protitankovske vodene rakete					
	Taborni prostor Bač		Priprava enot za usposabljanje, počitek in zbiranje enot, cca 250 vojakov.			Urediti sanitarije, vodo in PTT.
28	Območje Poček	MORS, Občina Postojna		24. VTP OSVAD SV Postojna, 05/7281374	Zahtevke do 15. v mesecu za naslednji mesec na PSSV/G3, prijava prihoda 24 ur pred začetkom izvajanja aktivnosti po telefonu: 05/728-1374, 05/728-1320.	
	Rajon vadišča za usposabljanje z MES v Zelenu dolini		Izdelava počasi gorečega vžigalnika, izdelava mrež, vžig eksplozivnega naboja s počasi gorečim vžigalnikom, vžig eksplozivnega naboja z električno detonatorsko kapico.			Nosilec aktivnosti in lastnik objektov v Zelenu dolini je 157. LOGB (pirotehniki).
	Rajon vadišča za rušenje elementov in materialov (rajon ciljev)		Rušenje elementov in materialov.			

Z. št.	Objekt	Lastnik	Namembnost	Upravljavec	Način prijave za koriščenje objekta	Posebnosti, omejitve
	Rajon vadišča za taktično usposabljanje pehote in enot (Žeriblje); rajon vadišča za taktično usposabljanje oklepnih enot (Žeriblje); rajon vadišča za protioklepni boj (Bile)		Izvajanje taktičnih vaj enot ranga bataljona; usposabljanje voznikov oklepnih vozil v vožnji in taktičnih postopkih; izvajanje bližinskega protioklepnega boja.			V rajonu ciljev ni nobene infrastrukture, strelišče tehnično neopremljeno, izdelani so zaklonilniki in ognjeni položaji.
	Rajon vadišča za vožnjo s kolesniki		Terenska vožnja z vozili na kolesih.			
	Rajon strelišča za met ročne bombe (ROB Bile)		Met bojne ročne bombe.			Potrebno temeljite obnove.
	Rajon strelišča za pehotno orožje (Bile)		Streljanje s pehotnim orožjem na razdalji do 400 m.			Uporablja se samo občasno, neurejeno, tla so močno kontaminirana, uporabljajo ga veteranske organizacije.
	Rajon vadišča za RKBO (Jelovica)		Usposabljanje enot v postopkih RKBO.			Prostori so neurejeni, razen RKBO ne uporablja nobena enota.
	Rajon tabornih prostorov (Bile)		Priprava enot za usposabljanje, počitek in zbiranje enot, cca 500 vojakov – poleg je plato za parkiranje oklepnih vozil; poleg je hangar, primeren za skladišče; cca 500 vojakov, do tabornega prostora je napeljana elektrika.			Razen Bil in Kosmača taborni prostori nimajo nobene druge infrastrukture.
	Jelovica, Ivanji vrh, Mlečni hrib					Mlečni hrib uporabljajo oklepne enote. Izvedena razširitev prostora za cca 250 oseb.
	Kosmač					
	Bile					
	Ognjeni položaji: OP Poček, neposredna streljanja do 3000 m		Samohodna orožja 76 in 90 mm; tankovski topovi; netrzajni top 82 mm; POT 57 mm in 76 mm; top 76 mm B-1; POT 100 mm; POLO.			
	OP Kravjek					
	OP Grmača, posredna streljanja		MM 82 mm in 120 mm; top 76 mm; havbica 105 mm; havbica 155 mm; MM 120 mm; top 76 mm B-1; havbica 105 mm.			

Z. št.	Objekt	Lastnik	Namembnost	Upravljavec	Način prijave za koriščenje objekta	Posebnosti, omejitve
	OP Bile		Havbica 155 mm; SH 122 mm; mitraljezi 14,5 mm in 12,7 mm; puške in puškomitraljezi 7,9 mm; puškomitraljezi 7,62 mm; mitraljezi 7,62 mm; nevodne rakete 68 mm; spušcanje radarskih in infrardečih vab; metanje vadbene, inertne in bojne bombe; rakete 70 mm, mitraljez 12,7 mm; PLT/avtomatska puška 7,62 mm, Poček I, Poček II.			
	OP Ivanji vrh		Neposredno streljanje ciljev v zračnem prostoru; rajon za streljanje in raketiranje s helikopterji BELL 412.			Skladno z elaboratom izvedenih aktivnosti. Tarče se postavljajo skladno s situacijo pred izvedbo streljanja. Težje bombe (500 kg) se ne uporabljajo. Pripravo vrši LEBR.
	Letalski poligon		Bombardiranje, raketiranje in streljanje z letalom PC 9.			Izvajajo se naleti.
	Strelišče enot ZO, Biljski hrib, rajoni ciljev					

Vir: Katalog objektov, namenjenih vojaškemu usposabljanju v Slovenski vojski 2007

5.2 Predstavitev objektov osrednjega vadišča Slovenske vojske Postojna po Elaboratu osrednjega poligona Slovenske vojske Postojna

Elaborat osrednjega poligona Slovenske vojske Postojna¹⁰ je sestavljen iz posameznih dokumentov, ki so združeni v tri osnovne skupine dokumentov:

- osnovne operativne določbe;
- preostali dokumenti in
- priloge elaborata OSVAD SV Postojna (Elaborat osrednjega poligona Slovenske vojske Postojna 2008, 2–3).

¹⁰ Za identičen pomen kot osrednji poligon Slovenske vojske Postojna se v praksi uporablja tudi besedna zveza osrednje vadišče Slovenske vojske Postojna. Tako se je v uporabi uveljavila tudi kratica OSVAD SV Postojna, ki jo bom uporabljal v nadaljevanju besedila.

5.2.1 Osnovne operativne določbe

V nadaljevanju magistrskega dela bom predstavil samo nekatere operativne določbe, in sicer tiste, ki se navezujejo na usposabljanje posameznikov, enot in poveljstev na objektih OSVAD SV Postojna. V elaboratu OSVAD SV Postojna so zbrani dokumenti, ki jih je na podlagi ukaza načelnika GŠSV, številka 603-88/2007-19 z dne 16. 10. 2007, za prenovu Navodila za ravnanje na OSVAD SV Postojna izdelala skupina, sestavljena iz častnikov, podčastnikov in vojaških uslužbencev Slovenske vojske (Elaborat osrednjega poligona Slovenske vojske Postojna 2008, 4).

Elaborat OSVAD SV Postojna je zasnovan na dosedanjih spoznanjih in izkušnjah, obstoječih dokumentih (Armadni poligon Pivka, izdalo poveljstvo 9. armade, maja 1981), strokovni literaturi in dokumentih Slovenske vojske, ki določajo uporabo vojaških vadišč, strelišč in poligonov, ter izkazanih novih potrebah usposabljanja v Slovenski vojski. Cilj in namen elaborata je opredeliti in definirati namembnost in omejitve OSVAD SV Postojna, načrtovanje in organiziranje aktivnosti, njihovo pripravo in koordiniranje ter vodenje in izvajanje nadzora. Elaborat OSVAD SV Postojna je namenjen vsem, ki so v procesu vojaškega izobraževanja in usposabljanja v Slovenski vojski vezani na uporabo OSVAD SV Postojna. Pri uporabi elaborata je treba dosledno upoštevati njegove določbe, hkrati pa ga kritično analizirati ter vse pripombe in predloge, ki se nanašajo na njegovo ustreznost, dostaviti izdajatelju. Elaborat se uporablja skupaj s predpisanimi navodili, izdelanimi načrti usposabljanj in drugimi organizacijskimi in izvedbenimi dokumenti vaj in streljanj v Slovenski vojski (Elaborat osrednjega poligona Slovenske vojske Postojna 2008, 4).

OSVAD SV Postojna je namenjen izvajanju urjenj enot do velikosti bataljona in izvajanju bojnih streljanj s pehotno oborožitvijo, s tankovskim in artilerijskim orožjem, letalskim orožjem ter bombardiranjem, streljanju na cilje na kopnem s protiletalskimi topovi ter taktičnim bojnim streljanjem s četo in bataljonom (Elaborat osrednjega poligona Slovenske vojske 2008, 10).

OSVAD SV Postojna obsega območje vadišč, tabornih prostorov in strelišč Poček ter območje vadišč, tabornih prostorov in strelišč Bač. OSVAD SV Postojna je namenjeno:

- izvajanju taktičnih vaj posameznikov in enot,

- izvajanju taktičnih vaj z bojnimi streljanji,
- izvajanju streljanj z artilerijskim orožjem,
- izvajanju bojnih tankovskih streljanj,
- izvajanju streljanj z letalsko oborožitvijo in bombardiranjem,
- izvajanju streljanj z bombometi,
- izvajanju streljanj s protiolepno oborožitvijo,
- izvajanju streljanj s pehotnim orožjem,
- izvajanju vaj z bojnimi minsko eksplozivnimi sredstvi (MES),
- usposabljanju v vožnji kolesnikov in goseničarjev,
- taborjenju enot in poveljstev Slovenske vojske (Elaborat osrednjega poligona Slovenske vojske Postojna 2008, 5).

Vadišča in strelišča Poček obsegajo naslednje prostore:

- Kosmač (tt. 613) 33TVL382653,
- Grmača (tt. 632) 33TVL385665,
- Jelovica (tt. 740) 33TVL403683,
- Baba (tt. 1085) 33TVL435669,
- Lonica (tt. 1124) 33TVL437638,
- Ostri vrh (tt. 646) 33TVL402632 ,
- vas Žeje (izključno).

Vadišča in strelišča Poček merijo po globini v smeri od zahoda proti vzhodu 6 km in po širini v smeri od severa proti jugu 5,5 km. Skupna površina zemljišča je velika približno 20 kvadratnih kilometrov oziroma 1958 ha in je večinoma v lastništvu Ministrstva za obrambo Republike Slovenije (MORS). Navedeni prostor uporablja Slovenska vojska za izvajanje usposabljanja in bojnih delovanj. Dostop za uporabnike na vadišča, strelišča in taborne prostore Poček je izključno po cesti Prestranek–Kosmač–Bile (Elaborat osrednjega poligona Slovenske vojske Postojna 2008, 5).

Rajoni ognjenih položajev so:

- z ognjenega položaja Poček se izvajajo neposredna streljanja iz ročnega protiolepne orožja (RPOO 1 in 2) in protiolepni raketni sistemov (PORS). Iz ognjenega položaja Poček se lahko izvajajo tudi neposredna

- streljanja do 3000 m z mitraljezom 12,7 mm, tankovskim topom 105 mm in tankovskim topom 125 mm. Rajona ciljev sta Poček-I in Poček-II;
- z ognjenega položaja Kravjek se izvajajo neposredna streljanja s topom 76 mm B1 in PORS SPIKE. Rajona ciljev sta Poček-I in Poček-II;
 - z ognjenih položajev Grmača se izvajajo posredna streljanja z minometi (MM 82 mm, MM 120 mm), topom 76 mm M48 B1 (gorski), havbico 105 mm in 155 mm, srednjim kolesnim oklepnim vozilom (SKOV 8 x 8 120 mm NEMO);
 - z ognjenih položajev Bile se izvajajo posredna streljanja iz sledečih orožij: MM 82 mm in MM 120 mm, SKOV 8 x 8 120 mm NEMO, top 76 B1, havbica 105 mm;
 - z ognjenih položajev Lipe se izvajajo neposredna in polposredna streljanja s SKOV 8 x 8 120 mm NEMO, topom 76 mm M48 B1, havbico 105 mm in havbico 155 mm TN 90;
 - ognjeni položaj Ivanji vrh se uporablja za neposredno streljanje ciljev v zračnem prostoru. Streljanje se lahko izvaja z mitraljezi 14,5 mm in 12,7 mm, s puškami in puškomitraljezi 5,56 mm, s puškomitraljezi, ki so na lahkih oklepnih vozilih, kalibra 7,62 mm x 51 mm in puškomitraljezi 7,62 mm x 51 mm. Rajon ognjenih položajev se razteza od Grmače prek Ivanjega vrha do Žeribelj (Elaborat osrednjega poligona Slovenske vojske Postojna 2008, 5–6).

Območje Poček je razdeljeno na naslednje rajone:

- rajon ciljev se deli na dva dela, in sicer na Poček-I in Poček-II;
- rajon strelišča enot za ognjeno podporo obsega vse ognjene položaje in rajone ciljev v območju Poček;
- rajon strelišča za izvajanje streljanj z oborožitvijo oklepnih enot in kolesnih oklepnih vozil obsega ognjene položaje Poček in Lipe;
- rajon vadišča za usposabljanje z MES je na območju Zelene doline. Uporablja se za izdelavo in vžig počasi gorečega vžigalnika, vžig detonatorske kapice, vžig eksplozivnega naboja s počasi gorečim vžigalnikom, vžig eksplozivnega naboja z električno detonatorsko kapico, izdelavo mrež za vrvični in električni vžig ter vžig eksplozivnega naboja;
- rajon vadišča za rušenje elementov in materialov je na zahodnem, severozahodnem in severnem pobočju in vznožju hriba Počkovec;

- rajon vadišča za taktično usposabljanje pehote in enot za ognjeno podporo je na območju Grmače (tt. 632) 33TVL385665, izključno Žeriblje (k. 638) 33TVL392672, Jelovica (tt. 740) 33TVL403683, Maričevcevec (k. 714) 33TVL409677, Mali Trebevnik (k. 661) 33TVL404673, Veliki Trebevnik (k. 689) 33TVL409666, Starovaška gmajna (k. 600) 33TVL399668, Prekopani hrib (tt. 630) 33TVL399658, Kravjek (k. 613) 33TVL393651 in Ivanji vrh (k. 611) 33TVL392658;
- rajon vadišča za taktično usposabljanje oklepni enot je 500 m vzhodno od Kosmača (tt. 613) 33TVL381651, lokalna makadamska cesta Prestranek–Postojna, 900 m jugovzhodno od Ivanjega vrha (k. 566) 33TVL388657, Matenjska gmajna, Starovaška gmajna, Sveti Jurij (k. 696) 33TVL412660, lokalna makadamska cesta Žeje–Matenski tali, makadamska cesta Mlečni hrib–Poček (k. 574) 33TVL402652 – Kravjek (k. 613) 33TVL393651;
- rajon vadišča za boj v naseljenem mestu in protioklepni boj je pod severnim vznožjem Biljskega hriba ob cesti Bile–Zelena dolina;
- rajon vadišča za vožnjo s kolesniki je na območju Jelovice in Starovaške gmajne, in sicer izključno Žeriblje (k. 638) 33TVL392672, Starovaška gmajna (k. 600) 33TVL399668, lokalna makadamska cesta Prestranek–Postojna;
- rajon strelišča za pehotno orožje je ob severnem vznožju Ostrega vrha ob sami meji OSVAD SV Postojna. Tu je možno streljanje s pehotnim orožjem do 400 m. Strelišče tehnično ni opremljeno, izdelani so ognjeni položaji in zaklonilniki;
- rajon strelišča za met ročne bombe je 300 m južno od strelišča za pehotno orožje ob vznožju Ostrega vrha. Namenjeno je izključno za met ročne bombe;
- rajon vadišča za radiološko, kemično in biološko orožje (RKBO) je na zahodnem pobočju in ob vznožju Jelovice. Na vadišču se izvajajo usposabljanja iz vsebin jedrske, radiološke, kemične in biološke (JRKB) zaščite ter taktike delovanja enot JRKB-obrambe. Uporabljajo se lahko le standardizirana vadbena sredstva z upoštevanjem okoljevarstvenih in drugih predpisov. Na vadišču ni dovoljeno uporabljati imitatorjev jedrske eksplozije;
- rajoni tabornih prostorov so predvideni v rajonu Jelovice (Mahneče), ki omogoča taborjenje do 700 ljudi, v rajonu Ivanji vrh, ki omogoča taborjenje do 700 ljudi in je brez infrastrukture, v rajonu Mlečni hrib (prioritetno za oklepne enote), omogoča taborjenje do 400 ljudi, v rajonu Kosmač (prioritetno za enote

ZO), omogoča taborjenje do 700 ljudi, in v rajonu Bile, omogoča taborjenje do 1000 ljudi. Taborni prostori so namenjeni za zbiranje, počitek in pripravo enot na usposabljanje. Taborjenje zunaj določenih rajonov brez predhodne uskladitve s poveljstvom OSVAD SV Postojna je prepovedano;

- rajon vadišča za taktiko zvez je na območjih lokacije Mahneče (400 m x 200 m = 80000 m² = 8 ha) in lokacije Jelovica (200 m x 200 m = 40000 m² = 4 ha);
- letalski poligon Poček za bombardiranje, raketiranje in streljanje z letali in helikopterji se nahaja v osrednjem in delno vzhodnem delu poligona OSVAD Postojna. Središče rajona ciljev za bombardiranje, raketiranje in streljanje je na koordinatah S = 45° 44' 27", V = 14° 15' 05" (zahodno od vrha Počkavec za 400 m). Rajon ciljev se razprostira v krogu 200 m okoli točke;
- rajon vadišča za preizkušanje, testiranje in uničevanje streliva in minsko eksplozivnih sredstev (SIMES) in raket je na območju Zelene doline. Uporablja se za preizkušanje, testiranje in uničevanje SIMES in raket (Elaborat osrednjega poligona Slovenske vojske Postojna 2008, 6–9).

Strelišča, vadišča in taborni prostor Bač obsegajo prostor, ki se razteza na severu od Debelega griča (k. 684) 33TVL437555, na vzhodu do Boršta 33TVL459548, na jugu do Tuščaka (tt. 786) 33TVL437535 in na zahodu do Petelin Gaberka (k. 626) 33TVL424552. Širina območja v smeri od vzhoda proti zahodu je približno 2,5 km, v smeri od severa proti jugu pa približno 2 km. Skupna površina območja vadišča je skoraj 5 km², oziroma 486 ha. Meje strelišča potekajo od vzpetine Gradišče pri vasi Bač 33TVL426536 na Tuščak (tt. 786) 33TVL437535, Presišče (tt. 906) 33TVL456537 na koto 858 33TVL462547, čez Rošce (tt. 840) 33TVL457548 na Rožanec (k. 820) 33TVL442563 in Petelin Gaberk (k. 626) 33TVL424552 ter nazaj na Gradišče. Čez strelišča potekata komunikaciji Bač–Mašun in Bač–Jurišče. Obe cesti vzdržujeta občina Ilirska Bistrica in Gozdno gospodarstvo Postojna. Za potrebe Slovenske vojske se na območju strelišč in vadišč Bač vzdržuje cesta Zagorje–Gradišče, pehotno strelišče in strelišče za oklepne enote. Dostop za uporabnike strelišča in vadišča Bač je dovoljen samo po cesti mimo vasi Zagorje (Elaborat osrednjega poligona Slovenske vojske Postojna 2008, 9).

Območje Bač je razdeljeno na naslednja strelišča, vadišča in taborni prostor:

- strelišče oklepno mehaniziranih enot Bač je namenjeno izvajanju streljanja na premične in nepremične cilje z mesta in premika, izvajanju testnih in drugih streljanj posadk in skupin. Na strelišču je dovoljeno izvajanje bojnih streljanj s pehotnim orožjem do vključno kalibra 12,7 mm, z orožji na oklepnih in drugih vozilih s strelivom 7,62 mm, 7,9 mm in 12,7 mm (12,7 x 99 mm krogle M2, M33, M17, M858, M860), z vadbenim (short range) strelivom kalibra do 30 mm, z bombometom z vadbenim strelivom 40 mm in protiletalskim topom 20 mm z vadbenim strelivom. S protiletalskimi topovi 20 mm je dovoljeno streljati samo na stoječe cilje na zemlji, in sicer na razdalji do 1900 m. Poleg bojnega streljanja je dovoljeno usposabljanje posadk na orožjih za podporo, kadar uporabljajo vadbeno strelivo, in usposabljanje s tromblonskim vadbenim strelivom. Možno je tudi streljanje z artilerijskimi orožji z vstavljivimi cevmi do 20 mm, z vadbenim projektilom;
- pehotno strelišče ima pet sektorjev z osmimi programi za premične tarče, in sicer za frontalne proge za lahke tarče, ter dve progi, ki sta poševni in sta namenjeni težkim tarčam. Osnovni namen tega strelišča je, da se na njem izvajajo posamezna streljanja z orožjem 5,56 mm, 7,62 mm, 7,9 mm in 9 mm za puške in puškomitraljeze ter 9 mm za pištolo. Globina urejenega polja strelišča omogoča tudi izvajanje oddelčnih bojnih streljanj. Za izvajanje taktične vaje z bojnim streljanjem pehotnega voda je treba določiti rajon ciljev za streljanje z minometi zunaj urejenega polja streljanj. Progi, ki sta namenjeni težkim tarčam, omogočata streljanje z artilerijskimi orožji z vložno cevjo 20 mm in s protitankovskim orožjem (RGW) z vadbenimi projektili;
- sektor za protitankovska streljanja je zgrajen južno od pehotnega strelišča. Strelja se na razdaljah približno 500 m. Sektor ima dve progi za premik težkih tarč. Na tem sektorju je predvideno streljanje s protioklepnimi sredstvi z vadbenimi projektili;
- strelišče za protitankovske vodljive rakete zajema progo za premik težkih tarč na strelišču oklepno mehaniziranih enot. Na tem strelišču se izvaja streljanje predvsem z inertnimi raketami in vadbenim strelivom;
- taborni prostor na Baču je 400 m pred kontrolnim stolpom pehotnega strelišča, 50 m vzhodno od komunikacije pehotno strelišče–tankovsko strelišče. Taborni

prostor omogoča namestitve moštva do enega pehotnega bataljona. Organiziranje in razmestitev posameznih bivalnih enot določa vodja oziroma poveljnik enote. Taborni prostor je urejen in označen (Elaborat osrednjega poligona Slovenske vojske Postojna 2008, 9–10).

Celotno območje OSVAD SV Postojna je kraško. Ker je večina zemljišča poraščenega z nizkim grmičevjem in travo, obstaja velika nevarnost požarov, predvsem v sušnih obdobjih in ob močnem vetru. Kot sem že omenil, je zemljišče kraškega tipa s trdo podlago, kamnito predvsem na golih, ne pogozdenih delih. Obstaja velika verjetnost odbojev, predvsem pri streljanju z nižjimi začetnimi in padajočimi koti. Po izkušnjah pri streljanju na tem zemljišču sodeč, prihaja do odbojev predvsem pri neposrednem streljanju in pri položnih krivuljah leta pri izvajanju posrednih streljanj. Zato je treba izbirati cilje na sprednjih nagibih, na vznožju večjih grebenov s čim višjimi začetnimi in padajočimi koti oziroma pri posrednih streljanjih z vpadnimi in navpičnimi krivuljami leta. Prepovedano je neposredno streljanje tankovskih topov na velikih razdaljah in streljanje iz premika s tankovskimi topovi brez stabilizatorjev. Naseljenost je redka. Naselje Žeje in Bač ležita na meji poligona, kar vpliva na izbor ognjenih položajev in določanje mej con nevarnosti prve in druge stopnje za posamezne rajone ognjenih položajev ter na vrsto in kaliber orožij. Neposredno ob pogojni meji poligona ležijo smučišče Kalič, Otoška dolina, Jurjeva dolina, Blatna dolina in Mašun. V teh rajonih so stanovanjske hiše. Poleg tega so znotraj poligona posamezne občasno naseljene zgradbe (planinski domovi, gozdne in lovske kočice, počitniške hišice). Obvezno je treba stalno evidentirati vse naseljene objekte znotraj con nevarnosti, spremljati nastajanje novogradenj, jih vrisati na skice in jih izseliti pred začetkom izvajanja bojnih streljanj (Elaborat osrednjega poligona Slovenske vojske Postojna 2008, 11).

Po poligonu je razpredena gosta mreža cest. Vse ceste so lokalne, široke od 3,5 m do 5 m, in omogočajo enosmerni, pogojno pa tudi dvosmerni promet. Skupna dolžina cest je približno 100 km. Na poligonu primanjkuje kakovostnih cest za potrebe premikov vojaških sil. Ni potrebnih prometnic za manever bojne in nebojne tehnike, kot tudi ne pristopnih cest do rajonov ognjenih položajev, poveljniških mest in opazovalnic. Pri izrabi gozdnih površin sodelujejo tudi zasebni lastniki. Na poligonu so aktivni in prisotni tudi člani lovskih in turističnih društev. Vse to otežuje varovanje in varnost posameznih delov poligona pri izvedbi bojnih streljanj ter pogojuje zapore cest in

preglede območij. Zapore cest so potrebne v območju con nevarnosti med izvedbo streljanj (Elaborat osrednjega poligona Slovenske vojske Postojna 2008, 12).

Pri izbiri rajonov ognjenih položajev je treba upoštevati, da so bolj oddaljeni od naselij, še posebej pri orožjih večjega kalibra. Meje con nevarnosti morajo onemogočiti možnost povzročitve škode na zgradbah v naseljih in omogočiti prebivalcem normalno življenje in delo. To območje se je vseskozi uporabljalo za izvajanje taktičnih vaj in bojnih streljanj. Vendar vsa vprašanja v zvezi z uporabo poligona niso rešena, dogovorjena in usklajena s pravili, kar povzroča določene težave tako vojski kot okoliškim prebivalcem. Zato je treba zagotoviti:

- pravočasno obveščanje prebivalstva o dnevu, uri in rajonu izvajanja vaj in streljanj;
- protipožarno zaščito;
- uničevanje neeksplozivnih sredstev (granate, mine, rakete, bombe, polnjenja raketnih motorjev, ki niso izgoreli);
- uvajanje postopkov za zmanjšanje in preprečevanje nastanka škod ter ugotavljanje povzročene škode, pravočasno izplačilo nadomestil za povzročeno škodo (Elaborat osrednjega poligona Slovenske vojske Postojna 2008, 13–14).

Na poligonu OSVAD Postojna je dovoljeno streljati:

a) s pehotnimi orožji:

- AP F 2000 S 5,56 mm in PM 5,56 mm,
- PM 7,62 mm MAG,
- ostrostrelne puške 7,62 mm, 8,6 mm, 12,7 mm,
- mitraljez 12,7 mm,
- RGW 90 mm,
- AGL 40 mm,
- MM 81 in 82 mm,
- MM 120 mm,
- 120 mm NEMO,
- top 30 mm,
- ROB, bombomet 40 mm,

- PORS SPIKE;
- b) s tankovskimi topovi:
- tankovski top 105 mm,
 - tankovski top 125 mm;
- c) z artilerijskimi orožji:
- gorski top 76 mm B-1,
 - H 105 mm M2A1,
 - TH 155 mm;
- d) s PL topovi:
- PLT 20 mm;
- e) z letalsko oborožitvijo na HE:
- rakete kalibra 70 mm z vadbeno glavo iz lanserjev LAU-7H,
 - rakete kalibra 70 mm s trenutno ali protioklepno bojno glavo iz lanserjev LAU-7H,
 - mitraljez MAG-59 kalibra 7,62 mm;
- f) z letalsko oborožitvijo na letalu PC-9M hudournik:
- vadbene bombe IBDU-33 in BDU-33,
 - inertne bombe MK-81 in MK-82,
 - rakete kalibra 70 mm z vadbeno glavo M-61,
 - rakete kalibra 70 mm z bojno glavo HE-M151,
 - mitraljez HMP kalibra 12,7 mm;
- g) vaje z MES:
- vaje z eksplozivi do skupne mase 60 kg (TNT) v mreži (Elaborat osrednjega poligona Slovenske vojske Postojna 2008, 14).

Vsi uporabniki OSVAD SV Postojna morajo spoštovati operativne določbe, navedene v elaboratu. Posebno pozornost morajo nameniti organizaciji varstva pred požari. Ukrepi

varstva pred požari, ki jih je treba upoštevati na vadišču, so vsi gradbeni, tehnološki, tehnični in organizacijski ukrepi, ki zmanjšujejo možnost nastanka požara, ob njegovem nastanku pa zagotavljajo varno evakuacijo ljudi in premoženja ter preprečujejo njegovo širjenje. Posebno pozornost je prav tako treba posvetiti varstvu okolja oziroma ukrepom za zaščito okolja. Z elaboratom so natančno določeni postopki ravnanja z odpadki, postopki v primeru onesnaževanja okolja z motornimi vozili, ukrepanju ob razlitju nevarnih tekočin, ukrepanje v primeru okoljske nesreče, kar je lahko nenadzorovan ali nepredviden dogodek, ki je nastal zaradi posega v okolje in ima takoj ali pozneje za posledico neposredno ali posredno ogrožanje življenja ali zdravja ljudi ali kakovosti okolja. V procesu vojaškega izobraževanja in usposabljanja, ki ga izvajajo na OSVAD SV Postojna, so vsi uporabniki dolžni upoštevati in izvajati vsa določila, operativne postopke, določene z elaboratom OSVAD SV Postojna, upoštevati vsa druga navodila ter programe urjenj in streljanj, ki urejajo organizacijo in izvajanje usposabljanja enot in poveljstev Slovenske vojske. Vsi uporabniki so kazensko, materialno in disciplinsko odgovorni, če ne upoštevajo vseh dokumentov, ki so vezani na uporabo OSVAD SV Postojna (Elaborat osrednjega poligona Slovenske vojske Postojna 2008, 14–35).

5.2.2 Preostali dokumenti

Preostale dokumente OSVAD SV Postojna tvorijo vzorci in navodila, ki pa jih v magistrskem delu ne bom posebej predstavljal, ampak jih samo naštejem:

1. dnevnik (vzorec);
2. zapisnik o prevzemu (vzorec);
3. opozorilne table (vzorec);
4. postopki varstva pred NUS;
5. požarni red;
6. zahtevek za uporabo (vzorec);
7. navodilo za zahtevo zapore zračnega prometa;
8. Karta VTK 1 : 25 000 in VTK 1 : 50 000 (Elaborat osrednjega poligona Slovenske vojske Postojna 2008, 14–35). Na novo sta bili izdelani in se uporabljata Ortofoto karta osrednjega vadišča Slovenske vojske Postojna – strelišče in vadišče Poček in Ortofoto karta osrednjega vadišča Slovenske vojske Postojna – Bač, ki sta v merilu 1 : 10 000.

5.2.3 Priloge elaborata OSVAD SV Postojna

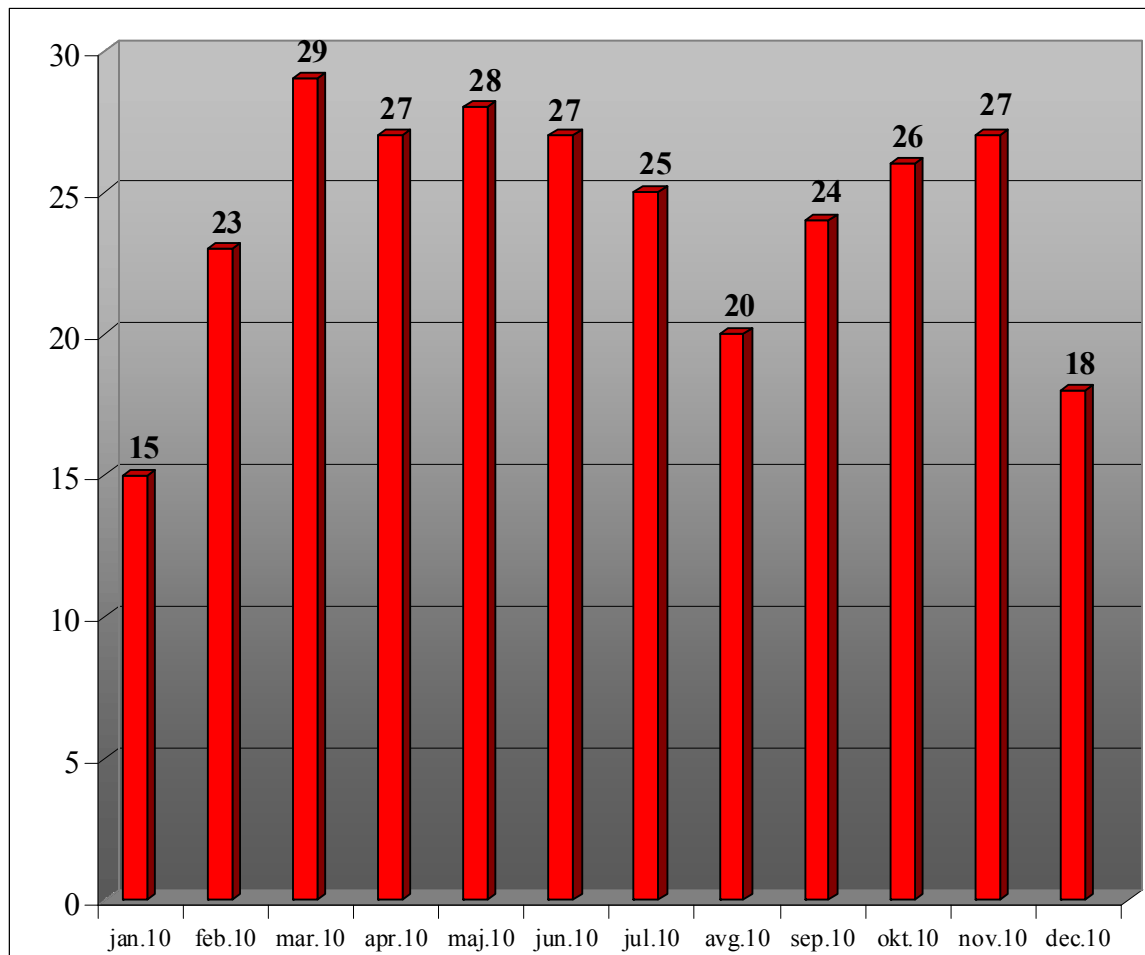
Priloge elaborata OSVAD SV Postojna tvorijo topografske karte in navodila, ki pa jih v magistrskem delu ne bom posebej predstavljal, ampak jih samo naštejem:

- Priloga št. 1: Ortofoto karta OSVAD SV Postojna – Bač;
- Priloga št. 2: Cone nevarnosti in varnostni pas – VTK 1: 25 000;
- Priloga št. 3: Uporaba in varovanje območja vadišč in strelišč za izvedbo streljanj enot ognjene podpore;
- Priloga št. 4: Uporaba in varovanje območja vadišč za izvajanje streljanj z oborožitvijo OKE in oklepnih kolesnih vozil;
- Priloga št. 5: Uporaba in varovanje območja vadišča za rušenje elementov in materialov;
- Priloga št. 6: Uporaba in varovanje območja vadišča za vaje z MES;
- Priloga št. 7: Uporaba in varovanje območja vadišča za preizkušanje, testiranje in uničevanje SIMES in raket;
- Priloga št. 8: Uporaba in varovanje območja strelišča za met ročne bombe;
- Priloga št. 9: Uporaba in varovanje območja strelišča za pehotno orožje;
- Priloga št. 10: Uporaba in varovanje območja za streljanje z letali;
- Priloga št. 11: Uporaba in varovanje območja za streljanje s helikopterji;
- Priloga št. 12: Uporaba in varovanje območja pehotnega strelišča Bač;
- Priloga št. 13: Uporaba in varovanje območja strelišča OME Bač.

(Elaborat osrednjega poligona Slovenske vojske Postojna 2008).

5.2.4 Pregled števila dni uporabe OSVAD SV Postojna po mesecih za leto 2010

Graf 5.1: Prikaz števila dni uporabe OSVAD SV Postojna po mesecih v letu 2010

Vir: Pregledi uporabe osrednjega vadišča Slovenske vojske Postojna od januarja do decembra 2010

V zgornjem grafu je prikazano število načrtovanih dni uporabe OSVAD SV Postojna po mesecih za leto 2010. Najmanj obremenjeni meseci v letu 2010 so bili januar, avgust in december. Povprečna načrtovana uporaba števila dni v teh mesecih leta 2010 je bila skoraj 18 dni. Za preostale mesece v letu 2010 je bilo število načrtovanih dni uporabe večje kot 20 dni na mesec. Povprečje načrtovanega števila dni uporabe v teh mesecih je bilo 26 dni. Najbolj obremenjeni meseci glede načrtovanega števila dni uporabe so bili marec, april maj, junij, oktober in november 2010. Povprečje števila načrtovanih dni uporabe v teh mesecih leta 2010 je bilo 27 dni. Skupna povprečna načrtovana uporaba

števila dni na mesec v letu 2010 je bila 24 dni. Skupno število vseh načrtovanih dni uporabe OSVAD SV Postojna v letu 2010 je bilo 289 dni. Iz teh podatkov izhaja dejstvo, da so vojaki oziroma enote prisotne na OSVAD SV Postojna ne samo ob delovnih dneh, ampak tudi ob koncih tedna.

6 UPORABA OSVAD SV POSTOJNA – PRIHODNJI IZZIVI

6.1 Predstavitev Državnega prostorskega načrta OSVAD SV Postojna

Ministrstvo za obrambo Republike Slovenije je maja 2009 dalo pobudo za začetek postopka priprave Državnega prostorskega načrta za osrednje vadišče Slovenske vojske Postojna (DPN OSVAD SV Postojna). Vlada Republike Slovenije je na osnovi pobude oktobra 2009 sprejela sklep o začetku priprave DPN OSVAD SV Postojna, ki določa območje, obveznosti v zvezi s financiranjem priprav, roke za pripravo, nosilce urejanja prostora in način pridobitve strokovnih rešitev. DPN OSVAD SV Postojna vključuje posodobitev infrastrukture obstoječega OSVAD SV Postojna, ki je nujna zaradi prilagoditve in posodobitve vojaškega logistično-infrastrukturnega sistema, kar zajema tudi prostorske oziroma nastanitvene potrebe Slovenske vojske. V območju DPN OSVAD SV Postojna, ki obsega 152,4 km², so glede na zasedbo in omejitve rabe zemljišč opredeljena obstoječa območja, namenjena izključno izvajanju obrambne dejavnosti (vadišče Poček in strelišče Bač, 33,5 km²), območja povezav (0,6 km²) in varnostno območje (118,6 km²). V deležih to pomeni, da območja, namenjena izključno za izvajanje dejavnosti, zavzemajo 21,5 %, povezave 0,5 % in varnostno območje 78 % celotnega območja (Državni prostorski načrt za OSVAD SV Postojna 2010).

Namen DPN OSVAD SV Postojna je prikaz in opis ureditvenega območja ter prikaz umestitev načrtovanih prostorskih ureditev v prostor s prostorskimi izvedbenimi pogoji, ki določajo pogoje glede namembnosti posegov v prostor, njihove lege, velikosti in oblikovanja, pogoje glede priključevanja objektov na gospodarsko javno infrastrukturo, pogoje ohranjanja kulturne dediščine, ohranjanja narave, varstva okolja in naravnih dobrin ter varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami, pogoje varovanja zdravja ljudi ter druge pogoje in zahteve za izvajanje državnega prostorskega načrta (Državni prostorski načrt za OSVAD SV Postojna 2010).

MORS pripravlja posodobitev infrastrukture območja OSVAD SV Postojna. Vadišče ne ustreza več standardom in merilom, ki jih je Slovenija sprejela z vstopom v zavezništvo. Območje OSVAD SV Postojna sega na območje petih občin: Postojna, Pivka, Cerknica,

Loška dolina in Ilirska Bistrica. Obravnavano območje je obstoječe vojaško območje, ki ga je uporabljala že Jugoslovanska ljudska armada, zdaj pa je v upravljanju MORS in v uporabi Slovenske vojske. Urejanje območja OSVAD SV Postojna je skladno s Strategijo prostorskega razvoja Slovenije in s Prostorskim redom Slovenije, ki opredeljujeta zmanjšanje območij za potrebe obrambe v urbanih naseljih in zagotavljanje odmikov od stanovanjskih, gospodarskih in storitvenih dejavnosti. Razvoj se usmerja v obstoječa območja. Prostorske ureditve so načrtovane za vadišče Poček vključno s centrom Bile, strelišče Bač, povezavo med vadiščema Poček in Bač, povezovalno cesto med vojašnico Pivka in streliščem Bač, interno komunalno, energetska in elektronska komunikacijska infrastrukturo za izvajanje dejavnosti obrambe, navezavo območja na komunalno, elektroenergetska in telekomunikacijska infrastrukturo, varnostno-nadzorni in opozorilni sistem na cestah, ki potekajo čez območje, ter okoljevarstvene ukrepe in ureditve. Na območju DPN OSVAD SV Postojna je načrtovanih 88 objektov, ki bi bili namenjeni višji kakovosti procesa vojaškega izobraževanja in usposabljanja – urjenje rodov Slovenske vojske na kopnem in v zračnem prostoru ter ohranjanju in izboljšanju namestitvenih zmogljivosti Slovenske vojske. Načrtovane ureditve so potrebne zaradi prenove strelskega usposabljanja z novo oborožitvijo (Državni prostorski načrt za OSVAD SV Postojna 2010).

S postopkom priprave se je začelo na podlagi določil Zakona o prostorskem načrtovanju in se nadaljuje po določbah novega Zakona o umeščanju prostorskih ureditev državnega pomena v prostor. V postopku priprave so pripravili strokovne podlage s področja varstva okolja, dodatek za varovana območja, idejni projekt celotnega območja in idejne projekte posameznih prostorskih ureditev ter potrebno investicijsko dokumentacijo (Zakon o prostorskem načrtovanju 2007, Zakon o umeščanju prostorskih ureditev državnega pomena v prostor 2010). Poleg tega je bila narejena tudi balistično varnostna ocena za OSVAD SV Postojna, njen namen pa je bil določiti vadišča in strelišča ter varnostno območje za nemoteno izvajanje aktivnosti usposabljanja enot Slovenske vojske. Varnostno območje zagotavlja varnost ljudi, živali in okolja med izvajanjem vadbenih dejavnosti. Celotno nevarno območje je unija nevarnih območij vseh posameznih določenih orožij in oborožitvenih sistemov. Unija nevarnih območij torej določa varnostni pas OSVAD SV Postojna in je bila izhodišče za določitev meje DPN OSVAD SV Postojna. Upoštevane so bile tako zahteve, ki izhajajo iz potrebne

infrastrukture Slovenske vojske, kot tudi obstoječe in nove oborožitve, ki se jih uvaja v Slovenski vojski. Izhodišče so bile tudi omejitve prostora, obenem pa so prostorske danosti optimalno izkoriščene (Državni prostorski načrt za OSVAD SV Postojna 2010).

Decembra 2010 so na Ministrstvu za obrambo Republike Slovenije potekale podrobnejše seznanitve z DPN OSVAD SV Postojna z župani posameznih občin pred javno razgrnitvijo. Na seznanitvah so občine predstavile tudi svoja stališča, pripombe, predloge in mnenja na predhodno prejeto gradivo DPN OSVAD SV Postojna. Po pridobljenih smernicah nosilcev urejanja prostora, pripravljenem gradivu za javno razgrnitev ter po uskladitvi z občinami je Ministrstvo za okolje in prostor Republike Slovenije 20. decembra 2010 z javnim naznanilom javnost obvestilo o javni razgrnitvi osnutka DPN OSVAD SV Postojna, ki je potekala od 3. januarja do 2. februarja 2011. Med javno razgrnitvijo so potekale javne obravnave v občinah Postojna, Pivka, Ilirska Bistrica, Cerknica in Loška dolina. Od 4. januarja do 2. februarja 2011 so v občinah organizirali informacijske točke, in sicer po tri na občino, na njih pa je javnost dobila odgovore in pojasnila na svoja vprašanja. Predstavniki ministrstva, Slovenska vojska in pripravljavca DPN OSVAD SV Postojna so se poleg javnih obravnav in informacijskih točk udeležili tudi sej občinskih svetov, na njih pa so občinskim svetnikom predstavili namen DPN OSVAD SV Postojna (Državni prostorski načrt za OSVAD SV Postojna 2010).

6.2 Argumenti za in proti ureditvi infrastrukture na OSVAD SV Postojna

Pri določanju argumentov za in proti ureditvi infrastrukture na OSVAD SV Postojna sem uporabil vsebine oziroma odgovore na vprašanja iz opravljenih intervjujev s podpolkovnikom Nikolajem Završnikom, ki je na GŠSV zadolžen za usposabljanje v Slovenski vojski, Silvom Čelharjem, predstavnikom Civilne iniciative za pivško dolino – Naša dolina, in Anito Kranjc, višjo svetovalko za urbanizem na Občini Postojna.

V intervjuju s podpolkovnikom Nikolajem Završnikom, ki je na GŠSV zadolžen za usposabljanje v Slovenski vojski, sem dobil odgovor na vprašanje, zakaj namerava Slovenska vojska urediti infrastrukturo na OSVAD SV Postojna. Vprašani ocenjuje, da je za potrebe Slovenske vojske osrednje vadišče potrebno, saj manjša vadišča ne ustrezajo, ne zadoščajo in ne omogočajo izvedbe načrtovanega usposabljanja enot

Slovenske vojske. Območje, na katerem je OSVAD SV Postojna, ki se trenutno ureja z DPN, je osrednje vadbeno območje z vadišči in strelišči, na katerih se usposabljuje enote Slovenske vojske, in je zato nenadomestljivo za zagotavljanje njene usposobljenosti in njen nadaljnji razvoj, za kar je podlaga tudi v Resoluciji o splošnem dolgoročnem programu razvoja in opremljanja Slovenske vojske do leta 2025. Območje je za slovensko vojsko strateškega pomena in dolgoročno perspektivno. OSVAD SV Postojna je osrednje vadišče in tudi edino vadišče v Slovenski vojski za izvajanje usposabljanj do ravni bataljona. Druga vadišča in strelišča so manjša. Za Slovensko vojsko je ključno, da vlada sprejme DPN OSVAD SV Postojna, saj bi s tem bili zagotovljeni pogoji za modernizacijo in sanacijo celotnega območja. Slovenska vojska zdaj na vadišču samo ohranja obstoječe stanje oziroma stanje, ki ga je nasledila od Jugoslovanske ljudske armade. Trenutni status vadišča je enak, kot je bil takrat, ko ga je uporabljala Jugoslovanska ljudska armada, kar pomeni, da ima vadišče veljavno obratovalno dovoljenje. To, da ni sprejet DPN, pa pomeni, da Slovenska vojska lahko samo ohranja dejansko stanje, ne more pa na območju izboljševati in graditi infrastrukturnih objektov za usposabljanje, ker ji to onemogočajo okoljevarstvene zahteve. Če bi bil sprejet DPN OSVAD SV Postojna, bi bil osnova za izgradnjo stalnih objektov za namestitvev, modernizacijo strelišča, postavljanje tabornih prostorov, napeljavo vodovodne in električne instalacije, a vse to zdaj ni mogoče. Slovenska vojska namerava na območju OSVAD SV Postojna urediti strelišča za streljanje s pehotno oborožitvijo. Strelišča, ki so zdaj na tem območju, nimajo ustrezne infrastrukture, ni izdelanih zaklonilnikov, ni električne napeljave, ni tarčnih podstavkov, ni stez za premične tarče. Zdaj je to samo prostor, ki je označen na zemljišču in na katerem enote Slovenske vojske izvajajo streljanja s pehotno oborožitvijo brez infrastrukturne podpore. Ta prostor bi bilo treba opremiti, urediti, zgraditi vse potrebne elemente, izdelati premične steze za premične tarče, izdelati zaklonilnike, postaviti kontejnerje za opremo, skladišče streliva. Postaviti bi bilo treba opazovalni stolp, zgraditi prostore za upravnika strelišča, postaviti in urediti poveljniško stavbo z učilnicami, razdelilnico hrane, sanitarije, nastanitveni objekt. Slovenska vojska predvideva urediti taborne prostore z nastanitveno infrastrukturo in parkirišče za motorna vozila, skratka zagotoviti osnovne minimalne življenjske standarde za vojake v terenskih pogojih usposabljanja. Načrtovanje gradnje vojašnice za stalno namestitvev ali stalno prisotnost vojakov ni predvideno (Završnik 2011).

Slovenska vojska ne želi povečati območja OSVAD SV Postojna, povečati želi le meje izključne rabe zaradi varnosti na zemljišču, ki je v lasti MORS in okoliškega prebivalstva. S sprejetjem DPN OSVAD SV Postojna bi uredili območje in poskrbeli za večjo varnost. Urejena infrastruktura bi izboljšala kakovost bivanja in usposabljanja posameznikov, enot in poveljstev Slovenske vojske, a to ne pomeni več aktivnosti na tem območju. V prihodnje se število pripadnikov Slovenske vojske ne bo povečevalo, ampak še zmanjševalo, zato ni pričakovati večjega števila aktivnosti in vojakov na tem območju, kot jih je bilo do zdaj. S sprejetjem DPN OSVAD SV Postojna bi se preprečili negativni vplivi na okolje, preprečilo bi se onesnaževanje podtalnice, urejeni taborni prostori bi pomenili manjšo razpršenost in lažje zbiranje odpadkov. Z modernizacijo vadišča bi dosegli tudi to, da bi nekatera usposabljanja, ki jih Slovenska vojska zdaj izvaja v tujini, lahko izvajali v Sloveniji, kar bi pocenilo usposabljanje. Usposabljanje v tujini je daljše zaradi premikov in namestitev enot, s tem pa se povečajo tudi stroški, ki nastanejo zaradi premikov in namestitev (Završnik 2011).

S sprejetjem DPN OSVAD SV Postojna bi za potrebe vojaškega usposabljanja lahko zgradili nujno potrebne objekte na vadišču, kar bi prispevalo k večji varnosti vojakov, večji varnosti civilnega prebivalstva na tem območju, spoštovanju in ohranjanju okolja, izvedbi usposabljanj, ki jih do zdaj nismo mogli izvesti v Sloveniji in smo jih izvajali v tujini, večji preglednosti in koordinaciji s civilnim prebivalstvom (postavitev info točk in zapornic, čeprav si okoliško prebivalstvo to razlaga kot omejevanje njihovega gibanja). Z modernizacijo in gradnjo ustrezne infrastrukture na OSVAD SV Postojna bi tudi okoliškemu prebivalstvu lahko ponudili določene usluge. Kot primer navajam uporabo strelišč s strani civilnih organizacij in društev, varnostnih služb, policije. Določene poligone in vadišča bi prav tako lahko uporabljale civilne strukture; pristajalno stezo za brezpilotna letala bi lahko uporabljali modelarji, poligon za vožnjo z vojaškimi terenskimi vozili bi lahko uporabljali za kros stezo itd. (Završnik 2011).

Sprejetju DPN za OSVAD SV Postojna in dodatnemu poseganju na območje OSVAD SV Postojna pa nasprotuje Civilna iniciativa za pivško dolino – Naša dolina in, kot je bilo mogoče razbrati iz intervjuja z Anito Kranjc, višjo svetovalko za urbanizem v občini Postojna, tudi samoupravna lokalna skupnost oziroma občina Postojna, ki ne odobrava poseganja na območje OSVAD SV Postojna z namenom ureditve oziroma gradnje infrastrukturnih objektov.

V civilno iniciativo so se organizirali krajanji, ki se ukvarjajo z različnimi dejavnostmi in različne interesne skupine, od čebelarjev, kmetov in lastnikov gozdov do društva za spremljanje volka, društva za opazovanje ptic in vseh drugih, ki nasprotujejo širitvi OSVAD SV Postojna. Silvo Čelhar, predstavnikom Civilne iniciative za pivško dolino – Naša dolina, mi je v intervjuju povedal, da okoliški prebivalci, ki so združeni v civilni iniciativi, nasprotujejo vsakršnemu poseganju na območje vadišča in zahtevajo njegovo takojšnje zaprtje. Tukajšnji prebivalci ne dovolijo, da bi Slovenska vojska izvajala streljanja iz Bača na Poček, da bi zapirala zasebne poti in onemogočala delo v gozdovih pri spravilu lesa in drv ter na kmetijskih in pašnih zemljiščih. V času izvajanja streljanj pogosto prihaja do požarov, ki uničujejo zasebno lastnino znotraj območja vadišč in strelišč OSVAD SV Postojna. Tudi različnih turističnih dejavnosti ni mogoče opravljati v bližini vadišča. Tako na primer smučišče na Kaliču nad Postojno ne dobi soglasja za razširitev smučišča s strani MORS oziroma Slovenske vojske. Na območju vadišča je kraško zemljišče, ki je še posebej dovzetno za onesnaževanje. Na tem območju rastejo nekatere ogrožene vrste rastlin in živijo nekatere ogrožene vrste živali (volkovi, ptice) (Čelhar 2010).

Anita Kranjc, višja svetovalka za urbanizem na Občini Postojna, mi je v intervjuju povedala, da se območje OSVAD SV Postojna nahaja na jugovzhodnem delu občine Postojna, ki leži na zelo občutljivem kraškem zemljišču in je opredeljeno kot kmetijsko in gozdno zemljišče. Že samo območje izključne rabe je zelo sporno in moteče za okoliško prebivalstvo, vse to pa še dodatno poslabša preveliko območje nadzorovane rabe. V območju nadzorovane rabe so zasebna zemljišča. Ljudje so na tem območju in okoli njega omejeni pri vsakodnevnih opravilih. Na tem območju je tudi območje vodnih virov Malni. Območje OSVAD SV Postojna ni bilo mogoče vključiti v občinski prostorski načrt, ker gre za območje posebnega državnega pomena za obrambo Republike Slovenije, kar pomeni, da je vlada Republike Slovenije tista, ki sprejme DPN za OSVAD SV Postojna. To pomeni, da je občina v podrejenem položaju. Občinski svet je podal negativno mnenje na osnutek DPN za OSVAD SV Postojna. Že leta 2000 je bil izveden referendum o prenehanju delovanja OSVAD SV Postojna. Takrat se je več kot 70 odstotkov občanov izreklo proti uporabi OSVAD SV Postojna s strani MORS oziroma Slovenske vojske in zahtevali so postopno zapiranje območja in poravnavo finančnih stroškov (Kranjc 2011).

Ko sta MORS in Slovenska vojska opravila javne razgrnitve osnutka DPN za OSVAD SV Postojna, je Občina Postojna podala predloge za njegovo spremembo. Tako je v nadaljevanju nastal predlog DPN za OSVAD SV Postojna, v katerem so bila upoštevana določena stališča in predlogi. Če se bo predlog DPN za OSVAD SV Postojna sprejemal brez upoštevanja predlogov Občine Postojna, bo sledil predlog ustavne presoje Zakona o umeščanju prostorskih ureditev državnega pomena v prostor (Kranjc 2011). Ta govori o prostorskih ureditvah državnega pomena, načrtih in celoviti presoji vplivov na okolje, umestitvi načrtovane prostorske ureditve v prostor, postopku priprave načrta, načrtovanju variant in seznanitvijo javnosti in občin s študijo variant in z osnutkom načrta, postopku sprejemanja načrta, o dovoljenju za umestitev v prostor, ocenjevanju vrednosti in drugih določbah (Zakon o umeščanju prostorskih ureditev državnega pomena v prostor 2010). Finančna sredstva, plačana za uporabnino s strani MORS, so bila namenjena urejanju cestne infrastrukture, ki je namenjena Slovenski vojski in krajanom. Za prihodnjo sistemsko ureditev območja OSVAD SV Postojna ima občina pripravljene predloge, ki bodo naknadno podani javnosti (Kranjc 2011).

MORS je v nadaljevanju izdelave predloga DPN upoštevalo mnenje in rešitve civilne družbe in samoupravne lokalne skupnosti oziroma občine Postojna. Ključnim vprašanjem, izpostavljenim v javnih obravnavah, je posvetil posebno pozornost. Sprejel je kompromisne odločitve v zvezi z velikostjo območja in zmanjšanjem nekaterih dejavnosti – obseg streljanj – in s tem pogojenim zmanjševanjem varnostnih con. MORS obljublja, da bo v nadaljevanju postopka priprave DPN za OSVAD SV Postojna vodil dialog z občinami, na katere posega območje osrednjega vadišča, in s predstavniki civilne družbe (Završnik 2011).

6.3 Predlogi za gradnjo infrastrukture na OSVAD SV Postojna

Kot sem zapisal že v metodološko-hipotetičnem delu svojega magistrskega dela, je moj glavni namen, da na osnovi ugotovljenega trenutnega stanja in pomanjkljivosti infrastrukture na OSVAD SV Postojna podam nekaj predlogov za izboljšanje in izgradnjo infrastrukturnih objektov na OSVAD SV Postojna. Slovenska vojska pa je tista, ki se bo odločila za gradnjo infrastrukture, ki bi omogočala racionalno in čim bolj realistično usposabljanje posameznikov, enot in poveljstev Slovenske vojske. Trenutne zmogljivosti vseh vadišč in strelišč Slovenske vojske ne zadostujejo potrebam za

kakovostno izvedbo urjenj in streljanj. Edino območje, pa čeprav z neustrezno infrastrukturo, kjer se lahko izvajajo zahtevana urjenja in streljanja, je OSVAD SV Postojna. Urediti bi ga bilo treba tako, da bi na njem lahko izvajali vsa zahtevana urjenja in streljanja.

Za ureditev in izboljšanje infrastrukture na OSVAD SV Postojna v nadaljevanju podajam nekaj predlogov, ki so izdelani na osnovi trenutno ugotovljenega stanja s pomočjo Elaborata osrednjega poligona Slovenske vojske Postojna in mojega osebnega poznavanja razmer ter zahtev za celovito ureditev vadbene, strelske in druge infrastrukture na območju vadišču.

- Najprej je treba v sodelovanju z občinami, na območju katerih je vadišče, natančno določiti meje območja OSVAD SV Postojna. Nato je treba izvesti natančne geodetske meritve območja in ga vrisati v zemljiško knjigo. Znotraj samega območja vadišča je treba poiskati lastnike zasebnih zemljišč. Tem lastnikom je treba ponuditi možnost odkupa zasebnih zemljišč s strani MORS ali se dogovoriti za uporabo teh zemljišč in plačilo odškodnine. Do končne rešitve zadeve je treba lastnikom zasebnih zemljišč na vadišču omogočiti izkoriščanje teh.
- Na območju vadišča je treba urediti cestno povezavo med različnimi območji vadišča. Med območji, ki niso povezana, je treba zgraditi nove ceste. Obstoječe ceste je treba razširiti, jih posuti z gramozom in izdelati obcestne jarke. Križišča cest je treba prekriti z betonom, da jih ne bi uničila različna vozila z gosenicami (tanki, oklepni transporterji). Ceste je treba opremiti z ustrezno cestno signalizacijo (postaviti prometne znake in po potrebi semaforje). Klance je treba prekriti z betonom zaradi cestne erozije v primeru večjih nalivov in uničevanja cestišča z različnimi tipi vozil (terenska vozila, tovorna vozila, vozila z gosenicami). Za preplastitev cest na določenih mestih je treba uporabiti beton, ker je bolj trpežen, manj ga uničujejo vozila z gosenicami in ne gori.
- Območje strelišča Bač je treba povezati z makadamsko in asfaltno cestno povezavo z območjem vadišča Poček. Makadamsko cesto bi uporabljali za vožnjo z bojnimi vozili, asfaltno cesto bi uporabljali za vožnjo s civilnimi in službenimi vozili.

- Na celotnem območju vadišča bi bilo treba izdelati nekaj vhodnih točk ali mest na vadišče (vsaj dve vstopni mesti). Te je treba opremiti z nadzorno-vhodnimi točkami za pregled ljudi in vozil na območje vadišča. Ena vhodna točka bi lahko bila iz smeri Prestranka v smeri Bil in druga vhodna točka na območju Bača. Vhodne točke naj bi delovale kot prijavno mesto s prijavno službo ob vstopu na vadišče. Opremljene bi bile s kontejnerjem s pisarno za prijavnice, sanitarijami, prostorom za pregled vozil in prostorom za pregled ljudi ter pokrite z nadstreškom. Zraven navedenih objektov bi izdelali zaklonilnik.
- Na samem območju vadišča bi izdelali nastanitvene objekte za namestitev do 500 vojakov in razdelilnico hrane ter prostor za prhanje in pralnico za oblačila. Primeren prostor za postavitev teh objektov je na Bilah. Zraven bi postavili objekt z učilnicami in prostor za letne učilnice. Postaviti bi bilo treba tudi skladiščni prostor za skladiščenje materialno-tehničnih sredstev za usposabljanje. Vsi navedeni objekti bi bili elektrificirani in opremljeni s tekočo vodo.
- Na določenih mestih vadišča bi postavili odjemne električne postaje, ki bi služile kot vir elektrike za napajanje različnih električnih strojev in naprav.
- Postaviti bi bilo treba tudi pralnico vozil na osnovi pretočnih bazenov, s pomočjo katerih bi vodo prečistili in bi bila ponovno uporabna za pranje vozil. Postaviti bi bilo treba tudi akumulatorsko polnilnico.
- Na določenih delih območju vadišča, ki so predvidena za izvajanje pripravljalnih in bojnih streljanj, bi zgradili vojaško strelišče za izvedbo streljanj z osebno oborožitvijo – oborožitvijo posameznika (pištole, puške, ostrostrelne puške, ročne bombe, tromblonske mine, bombometi, puškomitraljezi, mitraljezi, ročna protioklepna orožja, minometi) in skupinsko oborožitvijo (mitraljezi, avtomatsko topovsko orožje, avtomatski bombometi, minometi in protioklepni raketni sistemi) do kalibra 12,7 mm. Lokacije za izvedbo streljanj na OSVAD SV Postojna so določene, a so neustrezno opremljene. Na novo bi bilo treba urediti in izdelati ognjene položaje z ustreznimi zaklonilniki za posamezna orožja. Strelišče bi bilo treba opremiti z avtomatskimi napravami za postavitev različnih tarčnih situacij, ki bi bile vodene iz nadzornega stolpa. To pomeni, da bi bilo treba na strelišču postaviti tudi nadzorni stolp, iz katerega bi se lahko nadzorovalo situacije na celotnem strelišču. Takšno strelišče bi lahko bilo del

večjega strelišča, na katerem bi se izvajalo streljanja s posamičnimi in skupinskimi orožji nad kalibrom 14,7 mm (protioklepna orožja, topovi, minometi). Pri gradnji in opremljenosti omenjenega strelišča bi morali upoštevati taktično-tehnične zahteve sodobne oborožitve in sodobnih oborožitvenih sistemov. To strelišče pa bi lahko bilo del območja oziroma rajona, ki bi bil namenjen izvajanju taktičnih vaj z bojnim streljanjem oddelka, voda in čete. Za izvedbo taktičnih vaj z bojnim streljanjem bataljona bi bilo treba proučiti možnosti OSVAD SV Postojna. Pri gradnji strelišča za izvajanje taktičnih vaj z bojnim streljanjem bi bilo treba upoštevati taktične zahteve za izvedbo priprave, ureditev in vodenje tarčne situacije, skladno s taktičnimi nalogami, ki jih zahtevajo razmere na sodobnem bojišču.

- Izdelati bi bilo treba vadišče za izvajanje učnih vsebin s področja inženirstva, kot so vaje z bojnimi minsko eksplozivnimi sredstvi. V sklopu vadišča bi moral biti postavljen ustrezen skupinski zaklonilnik.
- Za urjenje postopkov vpada v objekt bi bilo treba postaviti modularno skulpturo večnadstropne stavbe. Stavba bi bila zgrajena iz plastičnih modularnih blokov z izdelanimi vhodi, okni, hodniki in prostori, kar bi omogočalo uporabo posebnega naboja s plastičnim zrnem.
- Za izvajanje usposabljanj iz učnih vsebin bojevanja v naselju bi bilo treba zgraditi naselje z zgradbami, ki bi ponazarjale stanovanjske objekte, ulice, avtobusno in železniško postajališče, trgovine, šolo ... Objekti naj bi bili izdelani tako, da bi omogočali namestitvev naznačevalcev, ki bi sodelovali v različnih postopkih urjenja iz navedene tematike.
- Za izvajanje usposabljanj iz učnih vsebin terenske vožnje s terenskimi vozili bi bilo treba zgraditi poligon za vožnjo s terenskimi vozili.
- Izgradnja vzletno-pristajalne steze bi omogočala vzletanje in pristajanje brezpilotnih letal in letal za imitacijo ciljev v zraku. Izdelana bi lahko bila na ravni travni površini širine 40 metrov in dolžine 200 metrov.

Za vsak moj podani predlog v tem delu magistrskega dela bi bilo treba izdelati natančno študijo s strani strokovnih služb. Pri tem pa bi bilo treba odstraniti administrativne in druge ovire pri modernizaciji obstoječe in gradnji nove infrastrukture na OSVAD SV Postojna. Ureditev infrastrukture na vadišču bi tudi ponudila nove možnosti za civilno

prebivalstvo. Zagotovo bi se odprla nova delovna mesta, ki bi jih lahko zasedle civilne osebe. Možnosti vidim pri opravljanju del na prijavnih službah, opravljanju delovnih nalog v vlogi operaterjev na streliščih, opravljanju dela v razdelilnici hrane, v avtopralnici in akumulatorski polnilnici. Varovanje celotnega območja in posameznih strelišč bi lahko izvajali s kombinacijo tehničnega in fizičnega varovanja, kar bi prav tako lahko opravljale civilne osebe. V času, ko enote Slovenske vojske ne bi uporabljale na novo zgrajenih in prenovljenih infrastrukturnih objektov, bi te za uporabo lahko ponudili različnim civilnim strukturam. Strelišča bi lahko uporabljala različna strelska društva, lovski društva, civilna športna strelska društva in policija. Poligon za urjenje v vožnji s terenskimi vozili bi lahko uporabljali kot motokros stezo. Pristajalno-vzletno stezo za pristajanje brezpilotnih letal bi lahko uporabljali modelarji za vzletanje in pristajanje letalskih modelov. Možnosti je veliko, vendar je treba doseči skupno soglasje vpletenih strani.

7 ZAKLJUČEK

Slovenska vojska je specifična organizacija, tako po svoji družbeni vlogi kot po aktivnostih, ki jih opravlja. Za uspešno opravljanje nalog pripadnikov Slovenske vojske v miru in v vojni je še kako pomembna visoka stopnja usposobljenosti, ki je odvisna od mnogo dejavnikov. Ena od bistvenih determinant visoke stopnje usposobljenosti posameznikov, enot in poveljstev Slovenske vojske je uporaba ustrezne infrastrukture v procesu vojaškega izobraževanja in usposabljanja. Pomemben učinek za visoko stopnjo usposobljenosti imajo urejeni objekti in okolje, v katerem se usposablja in deluje Slovenska vojska. Ta v procesu vojaškega izobraževanja in usposabljanja uporablja različna vadišča in strelišča. Pri njihovi uporabi se postopno zmanjšuje njihova uporabna vrednost. Tako je po določenem času treba obnoviti ali na novo zgraditi vadišča in strelišča kot dele vojaške infrastrukture. Po drugi strani pa lahko k temu pripomorejo napredni oborožitveni sistemi, ki za urjenje na njih zahtevajo spremenjena vadišča in posebna strelišča. Vojaška infrastruktura je del obrambne infrastrukture Republike Slovenije za potrebe Slovenske vojske. Infrastruktura v procesu vojaškega izobraževanja in usposabljanja v Slovenski vojski pomeni pridobitev, gradnjo, vzdrževanje in uporabo določenih vadišč in strelišč za potrebe ustrezne usposobljenosti in delovanja v miru ter pripravah na MOM in vojno. Območja vadišč in strelišč so namenjena urjenju vojaških spretnosti, taktični uporabi enot in preizkušanju materialno-tehničnih sredstev. Ustrezna vojaška infrastruktura – v tem primeru mislim na vadišča in strelišča – ima velik pomen v procesu vojaškega izobraževanja in usposabljanja.

Današnja družba je vse bolj globalizirana in znanje v njej ima vse večji pomen. Znanje je v današnjem času dobrina in postati bi moralo tudi vrednota, kar pomeni, da bi moralo biti bolj cenjeno in spoštovano. Posameznik in družba lahko dosežeta blaginjo le z znanjem. Znanje in spretnosti pridobivamo v procesu učenja, ki je kompleksen pojav, znotraj katerega poteka proces izobraževanja in usposabljanja. Izobraževanje je sistematičen, organiziran, načrten proces ali dejavnost pridobivanja znanja, spretnosti, razvijanja sposobnosti, navad in moralnih vrednot ter razumevanja različnih področij življenja v določenem okolju.

Usposabljanje je posebna oblika izobraževanja za točno določeno delo v določenem času in na določenem delovnem mestu v organizaciji. Lahko je oblika praktičnega izobraževanja, kjer posameznik pridobiva praktične spretnosti, ki jih bo uporabil za opravljanje določenega dela. Pri tem ne gre za zahtevnejše intelektualne operacije ali strokovno-znanstveno teorijo. Usposabljanje je razvijanje tistega človekovega znanja, vedenja, sposobnosti in spretnosti, ki jih zaposleni potrebuje za opravljanje konkretnega dela ali določene naloge na svojem delovnem mestu. Usposabljanje je učenje neke dejavnosti, vloge, delovanja s težiščem na pridobivanju konkretnega praktičnega znanja, ki je potrebno za takšno delovanje oziroma za izvajanje konkretnih nalog. Z usposabljanjem si človek razvija spretnosti, navade in (miselno manj zahtevne) sposobnosti. Kot sem navedel že v glavnem delu, opredeljujem usposabljanje kot načrten, organiziran in sistematičen proces, katerega cilj je pridobiti znanja, izkušnje in spretnosti, ki bodo posamezniku omogočile kakovostnejše opravljanje nalog in prilagajanje novim delovnim razmeram samostojno ali v okviru delovne enote.

Proces vojaškega izobraževanja in usposabljanja je vse to, kar sem navedel, s tem, da gre pri tem za koncept izobraževanja in usposabljanja, ki sta ciljno usmerjena v bojevanje. Temeljni pogoj za uresničevanje koncepta izobraževanja in usposabljanja, ki sta usmerjena v bojevanje, je ustvarjanje in zagotavljanje takšnih možnosti in okoliščin ter zahtevanje takšnih ravnanj posameznikov, poveljstev in enot, da izobraževanje in usposabljanje poteka čim bliže temu ali točno tako, kot da je enota v boju, torej da ravnanja posameznikov in enot potekajo v okoliščinah in možnostih, kot da se bojujejo.

Slovenska vojska razpolaga z različnimi trenažerji in simulacijskimi sistemi. Trenažerje delimo na statične, ki so večinoma sobni, in mobilne, kar pomeni, da so prenosni oziroma prevozni. Navajam nekatere trenažerje in simulatorje, za katere vem, da obstajajo v enotah Slovenske vojske in jih uporabljajo predvsem za trenažiranje za pehotne oborožitvene sisteme, kot so: strelski trenažer NOPTTEL ST 1000-PC in BEAMHIT 330 A, ki se uporabljata za individualno učenje streljanja s pehotnim orožjem; trenažni sistem LATRASYS (Laser Training System), ki je računalniško podprt trenažni sistem za simulacijo streljanja na terenu z laserskimi žarki iz puške; trenažni sistem F.A.T.S, ki je namenjen simulaciji streljanj s pomočjo ustvarjanja videoscenarija različnih situacij; ročni in polavtomatski trenažer za protioklepni raketni sistem MALJUTKA 9K11; simulator za protioklepni raketni sistem FAGOT 9K111;

simulator vadišča za spremljanje ciljev v zraku; simulator za urjenje strelcev na hitre zračne cilje in simulator sodobnega tankovskega vadišča. Od simulacijskih sistemov ima Slovenska vojska: MapInfo, ki služi geografski informacijski podpori; NIKA, ki služi kot orodje za analizo terena; JANUS, ki predstavlja simulacijski model za izvajanje bojnih simulacij taktičnega nivoja – do ravni bataljona; HORUS, ki predstavlja simulacijski model za izvajanje bojnih simulacij taktičnega in operativnega nivoja – bataljon, brigada in višje; vse bolj se uveljavlja in uporablja tudi simulacija JKATS. Ocenjujem, da so trenažerji in simulacijski sistemi v Slovenski vojski slabo zastopani, tisti, ki pa so, pa niso v zadostni meri vključeni in izkoriščeni v procesu vojaškega izobraževanja in usposabljanja. Če upoštevamo cene streliva in obrabo orožja pri bojnem streljanju z ostrim strelivom ter racionalizacijo časa, človeških virov, razbremenitev preobremenjenih strelišč, zmanjšanje prevozov, povečanje varnosti in povečanje možnosti urjenja taktičnih postopkov pri uporabi simulacijskih sistemov, bi se nabava simulacijskih sistemov dolgoročno zagotovo izplačala, saj se stroški usposabljanja s tem bistveno znižajo. Vendarle je za popolno in kakovostno usposobljenost posameznikov, enot in poveljstev Slovenske vojske treba izvajati terenska urjenja na ustreznih vadiščih in najraznovrstnejša bojna streljanja na urejenih streliščih, s ciljem čim bolj približati vojaško izobraževanje in usposabljanje realnim situacijam na bojišču. Slovenska vojska ne razpolaga z zadostnim številom in ustrezno opremljenostjo vadišč in strelišč. Iz navedenega lahko v popolnosti potrdim splošno hipotezo: *Kljub prisotnosti sodobnih trenažerjev in simulacij na simulacijskih sistemih bi za kakovostno izvajanje streljanj in urjenj posameznikov, enot in poveljstev Slovenske vojske v procesu vojaškega izobraževanja in usposabljanja bilo treba na osrednjem vadišču Slovenske vojske Postojna zgraditi dodatne učne in vadbene infrastrukturne objekte. Modernizirati in opremiti bi bilo treba strelišča, obnoviti vadišča in postaviti poligone.*

Kot je v intervjuju povedal podpolkovnik Nikolaj Završnik, častnik, ki je na GŠSV odgovoren za vojaško usposabljanje v Slovenski vojski, je OSVAD SV Postojna osrednje vadišče in v bistvu tudi edino vadišče v Slovenski vojski, kjer se lahko izvajajo usposabljanja do ravni bataljona, in dolgoročno obstaja perspektivno osrednje vadišče Slovenske vojske. Druga vadišča so manjša in omogočajo usposabljanje manjših enot (oddelek, vod). Enote Slovenske vojske izvajajo vsa četna usposabljanja (taktična urjenja in streljanja) na OSVAD SV Postojna, čeprav so vadišča in strelišča neustrezno

opremljena. Na osnovi tega lahko v celoti potrdim naslednjo delovno hipotezo: *Osrednje vadišče Slovenske vojske Postojna ostaja dolgoročno perspektivno za urjenje posameznikov, enot in poveljstev Slovenske vojske v procesu vojaškega usposabljanja in je edini poligon z vadišči za taktična urjenja enot do ravni bataljona.*

Enote Slovenske vojske večino terenskega usposabljanja izvajajo na OSVAD SV Postojna, še posebej za usposabljanje enot kot celot. Posamezne enote razpolagajo tudi z lastnimi vadišči, strelišči in poligoni, ki so manjšega obsega in zadovoljujejo minimalne pogoje za osnovno usposabljanje teh enot. Za primer navajam nekaj takšnih objektov: vadišče Zdihovo, ki se uporablja za različne oblike vojaškega usposabljanja in urjenje; Strmca pri Zaplani, ki se uporablja za taktično urjenje enot zveze in zračne obrambe; objekta Dovjež in Primoži, kjer se nahajata poligona za dresuro vojaških psov; objekt Škrilj, kjer je strelišče za pehotno orožje in se lahko izvajajo streljanja do daljine 200 metrov; v vsaki vojašnici se nahajajo različni športni objekti, igrišča, pehotne ovire, tekaške proge, fitness centri; nekatere vojašnice imajo manjša strelišča; od novejših in urejenih objektov omenjam strelišče Mlake, ki omogoča izvedbo streljanj s pištolami, puškami, puškomitraljezi in protioklepni orožji; urejeni sta tudi strelišči Crngrob in Pečovnik pri Celju. Skladno z didaktičnimi načeli bi bilo treba urediti in opremiti še marsikatero vadišče z ustreznimi učno-vadbenimi sredstvi. Tako bi lahko dvignili raven usposobljenosti posameznikov, enot in poveljstev Slovenske vojske. Pogosto se namreč dogaja, da se zaradi neustrezne opremljenosti vadišč, strelišč in poligonov improvizira pri izvedbi vojaškega usposabljanja, kar se kaže kot posledica manjše usposobljenosti vojakov in enot. S tem lahko potrdim naslednjo delovno hipotezo: *Ustrezna opremljenost vadišča z učno-vadbenimi sredstvi vpliva na kakovost vojaškega izobraževanja in usposabljanja.*

Na osnovi proučevanega in osebnega poznavanja razmer na OSVAD SV Postojna lahko zatrdim, da trenutno stanje infrastrukturnih objektov na vadišču ne omogoča racionalne in kakovostne izvedbe vojaškega izobraževanja in usposabljanja posameznikov in enot Slovenske vojske. Na osnovi tega lahko potrdim naslednjo delovno hipotezo: *Trenutno stanje infrastrukturnih objektov na osrednjem vadišču Slovenske vojske Postojna ne omogoča popolne racionalne in kakovostne izvedbe vojaškega izobraževanja in usposabljanja (streljanj in urjenj).*

V zaključnem delu svojega magistrskega dela želim opozoriti na pomembnost ustrezne infrastrukture, ki jo ima ta v procesu vojaškega izobraževanja in usposabljanja za kakovostno usposobljenost in ustrezno raven pripravljenosti posameznikov, enot in poveljstev Slovenske vojske za izvajanje njihovega poslanstva v miru in vojni doma in v tujini.

8 LITERATURA

Brečko, Daniela. 2000. *Nova vloga menedžerjev in delavcev v učeči se organizaciji. Industrijska demokracija*. Dostopno prek: <http://www.delavska-participacija.com/clanki/ID041107.doc> (28. junij 2011).

Brečko, Daniela. 2002. *Štirideset sodobnih učnih metod*. Ljubljana: Sofos.

Buckley, Roger in Jim Caple. 2004. *The Theory and Practice of Training*. London: Kogan Page.

Čelhar, Silvo. 2011. Intervju z avtorjem. Postojna, 28. avgust.

Direktiva o načinu uporabe vojaških vadišč, strelišč in poligonov. 2008. Generalštab Slovenske vojske.

Downes, Cathy. 1991. *Special Trust and Confidence: The Making of An Officer*. London: Frank Cass and Company Limited.

Državni prostorski načrt za OSVAD SV Postojna. 2010. Dostopno prek: http://www.vojak.si/modules/news/index.php?news_id=922 (30. september 2011).

Elaborat osrednjega poligona Slovenske vojske Postojna. 2008. Generalštab Slovenske vojske.

Ferjan, Marko. 1999. *Organizacija izobraževanja*. Kranj: Moderna organizacija.

Ferjan, Marko. 2005. *Management izobraževalnih procesov*. Kranj: Moderna organizacija.

Furlan, Branimir, Davorin Rečnik, Rudi Vrabič, Vasilije Maraš, Janez Cerkovnik, Branko Špur, Miloš Šonc, Marjan Tušak, Marijan Ivanuša, Boris Gorjup, Martin Kojadin, Kamil Lasič, Marko Unger. 2006. *Vojaška doktrina*. Ljubljana: Defensor.

Haček, Miro in Irena Bačlija. 2007. *Sodobni uslužbenski sistem*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Jelenc, Sabina. 1996. *ABC izobraževanje odraslih*. Ljubljana: Andragoški center Slovenije.

Jelenc, Zoran. 1991. *Terminologija izobraževanja odraslih*. Ljubljana: Pedagoški inštitut pri Univerzi v Ljubljani.

Jereb, Janez. 1989. *Strokovno izobraževanje in razvoj kadrov*. Kranj: Moderna organizacija.

Jereb, Janez. 1998. *Teoretične osnove izobraževanja*. Kranj: Moderna organizacija.

Kennedy, C. Gregory in Keith Neilson. 2002. *Military education: Past, Present, and Future*. London: Praeger Publishers.

Katalog objektov namenjenih vojaškemu usposabljanju v Slovenski vojski – Pregled objektov Slovenske vojske. Poveljstvo sil Slovenske vojske. Številka 603-212/2007-2 z dne 2. julij 2007.

Koncept sistema vojaškega izobraževanja in usposabljanja v Slovenski vojski. 2003. Generalštab Slovenske vojske.

Kramar, Martin. 1997. *Vojaška didaktika*. Ljubljana: Ministrstvo za obrambo, Uprava za razvoj.

Kramar, Martin. 2009. *Pouk*. Nova Gorica: Educa, Melior.

Kranjc, Anita. 2011. Intervju z avtorjem. Postojna, 3. november.

Lipičnik, Bogdan. 1994. *Človeški viri in ravnanje z njimi*. V S. Možina (ur.) Management. Radovljica: Didakta.

Lipičnik, Bogdan. 1996. *Človeški viri in ravnanje z njimi*. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.

Lipičnik, Bogdan in Drago Mežnar. 1998. *Ravnanje z ljudmi pri delu*. Ljubljana: Gospodarski vestnik.

Lipičnik, Bogdan. 2002. *Ravnanje z ljudmi pri delu*. V S. Možina (ur.) Management. Radovljica: Didakta.

Little, Daniel. 2006. *History & Basics of M&S. Integration of Modeling and Simulation*. Nato: RTO Lecture Series Supporting Papers.

Miglič, Gozdana. 2002. *Analiza potreb po usposabljanju*. Ljubljana: Ministrstvo za notranje zadeve.

Miglič, Gozdana. 2005. *Načrtovanje usposabljanja v državni upravi. Analiza potreb po usposabljanju in evalvacija učinkov usposabljanja*. Ljubljana: Ministrstvo za notranje zadeve, Direktorat za javno upravo, Upravna akademija.

Možina, Stanislav. 2000. *Učeča se organizacija. Industrijska demokracija*. Dostopno prek: <http://www.delavska-participacija.com/clanki/ID000504.doc> (28. junij 2011).

Možina, Stanislav. 2004. *Vloga zaposlenih v učeči se organizaciji*. Industrijska demokracija. Dostopno prek: <http://www.delavska-participacija.com/clanki/ID041107.doc> (28. junij 2011).

Mumford, Alan. 1995. *Effective Learning*. London: Institute of Personnel and Development.

Muršak, Janko. 2002. *Pojmovni slovar za področje poklicnega in strokovnega izobraževanja*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport.

Polet, Robert. 1999. *Training in European Integration*. Maastricht: European Institute of Public Administration.

Pešec, Mojca. 2005. *Pomen vojaškega izobraževanja in usposabljanja kot sestavine vojaške doktrine*. Bilten Slovenske vojske. Generalštab Slovenske vojske.

Poljak, Vladimir. 1991. *Didaktika*. Zagreb: Školska knjiga.

Pregled uporabe Osrednjega vadišča Slovenske vojske Postojna za mesec januar 2010. Številka 8042-15/2009-558 z dne 11. 12. 2009. Poveljstvo sil.

Pregled uporabe Osrednjega vadišča Slovenske vojske Postojna za mesec februar 2010. Številka 8042-11/2010-14 z dne 8. 1. 2010. Poveljstvo sil.

Pregled uporabe Osrednjega vadišča Slovenske vojske Postojna za mesec marec 2010. Številka 8042-11/2010-72 z dne 3. 2. 2010. Poveljstvo sil.

Pregled uporabe Osrednjega vadišča Slovenske vojske Postojna za mesec april 2010. Številka 8042-11/2010-123 z dne 26. 2. 2010. Poveljstvo sil.

Pregled uporabe Osrednjega vadišča Slovenske vojske Postojna za mesec maj 2010. Številka 8042-11/2010-188 z dne 1. 4. 2010. Poveljstvo sil.

Pregled uporabe Osrednjega vadišča Slovenske vojske Postojna za mesec junij 2010. Številka 8042-11/2010-240 z dne 4. 5. 2010. Poveljstvo sil.

Pregled uporabe Osrednjega vadišča Slovenske vojske Postojna za mesec julij 2010. Številka 8042-11/2010-283 z dne 3. 6. 2010. Poveljstvo sil.

Pregled uporabe Osrednjega vadišča Slovenske vojske Postojna za mesec avgust 2010. Številka 8042-11/2010-308 z dne 21. 6. 2010. Poveljstvo sil.

Pregled uporabe Osrednjega vadišča Slovenske vojske Postojna za mesec september 2010. Številka 8042-11/2010-349 z dne 21. 7. 2010. Poveljstvo sil.

Pregled uporabe Osrednjega vadišča Slovenske vojske Postojna za mesec oktober 2010. Številka 8042-11/2010-392 z dne 26. 8. 2010. Poveljstvo sil.

Pregled uporabe Osrednjega vadišča Slovenske vojske Postojna za mesec november 2010. Številka 8042-11/2010-433 z dne 24. 9. 2010. Poveljstvo sil.

Pregled uporabe Osrednjega vadišča Slovenske vojske Postojna za mesec december 2010. Številka 8042-11/2010-489 z dne 5. 11. 2010. Poveljstvo sil.

Priročnik za usposabljanje poveljstev in enot Slovenske vojske. 2011. Generalštab Slovenske vojske.

Rečnik, Ferdo. 1991. *Izobraževanje Slovenije za 21. stoletje – Globalna koncepcija razvoja vzgoje in izobraževanja v Republiki Sloveniji.* Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

Rečnik, Ferdo, Branko Slivar, Boris Aberšek, Anton Grebenšek, Janez Dekleva, Valentin Kubale, Maša Stavanja, Jože Valentinčič. 1999. *Pedagoško-andragoško usposabljanje: priročnik za usposabljanje mentorjev.* Ljubljana: Center za tehnološko usposabljanje, Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

Rozman, Rudi. 2000. *Analiza in oblikovanje organizacije.* Ljubljana: Ekonomska fakulteta.

Savšek, Tomaž. 2000. *Sodobni vojaški simulacijski sistemi.* Ljubljana: Ministrstvo za obrambo.

Šolski slovar. Angleščina: angleško-slovenski in slovensko-angleški. 2008. Ljubljana: Rokus Klett.

Tomić, Ana. 1997. *Izbrana poglavja iz didaktike.* Ljubljana: Center Filozofske fakultete za pedagoško izobraževanje.

Treven, Sonja. 1998. *Management človeških virov.* Ljubljana: Gospodarski vestnik.

- Ustava Republike Slovenije*. 2001. Ljubljana: Uradni list Republike Slovenije.
- Watson, A. Cynthia. 2007. *Military Education*. London: Praeger Security International.
- Wexley, N. K., P. G Latham. (2002). *Developing and Training Human Resources in Organizations*. New Jersey: Prentice Hall.
- Verbinc, France. 1997. *Slovar tujk*. Ljubljana: Cankarjeva založba.
- Vojaški slovar*. 2002. Predelana in dopolnjena izdaja. Ljubljana: Ministrstvo za obrambo.
- Zakon o obrambi (ZObr.)*. 2004. Uradni list RS, Ljubljana, št. 103/2004.
- Zakon o službi v Slovenski vojski*. 2007. Uradni list RS, Ljubljana, št. 68/2007.
- Zakon o umeščanju prostorskih ureditev državnega pomena v prostor*. 2010. Dostopno prek: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=201080&stevilka=4305> (30. september 2011).
- Završnik, Nikolaj. 2011. Intervju z avtorjem. Ljubljana, 12. avgust.

**Priloga A: Vprašanja za izvedbo intervjuja o osrednjem vadišču Slovenske vojske
Postojna s predstavnikom Slovenske vojske**

1. vprašanje:

Ustrezna raven zmogljivosti vadišč, strelišč in poligonov Slovenske vojske predstavlja enega od pogojev za zagotovitev izvedbe kakovostnega usposabljanja. Katera je tista infrastruktura (vadišča, strelišča), ki je opredeljena kot perspektivna za potrebe Slovenske vojske? Ali je to tudi OSVAD SV Postojna?

2. vprašanje:

Kakšen je bil status OSVAD SV Postojna v času uporabe Jugoslovanske ljudske armade in kakšen je zdaj, ko ga uporablja Slovenska vojska? Ali je imel oziroma ima kakšen poseben status?

3. vprašanje:

Kaj predlagani državni prostorski načrt predstavlja za OSVAD SV Postojna in/ali je to zadostna podlaga za posege ureditve strelišč, vadišč in preostale infrastrukture na njem?

4. vprašanje:

Katere aktivnosti so bile izpeljane in kaj se trenutno dogaja z državnim prostorskim načrtom za ureditev OSVAD SV Postojna?

5. vprašanje:

Katera strelišča v okviru Slovenske vojske in v okviru OSVAD SV Postojna namerava Slovenska vojska prenoviti?

6. vprašanje:

Ali je z novim državnim prostorskim načrtom OSVAD SV Postojna predvideno širjenje tega območja glede na dosedanjo velikost?

7. vprašanje:

Ali ostaja območje, ki je predvideno z novim državnim prostorskim načrtom na dosedanjem območju enako, ali se širi na nova območja, ki do zdaj niso bila vključena v območje OSVAD SV Postojna?

8. vprašanje:

Torej, se območje večja, ostaja nespremenjeno ali se celo zmanjšuje?

9. vprašanje:

Katero infrastrukturo konkretno na OSVAD SV Postojna predvideva Slovenska vojska urediti, dograditi, spremeniti?

10. vprašanje:

Katere vrste usposabljanj (streljanja, urjenja) bo Slovenska vojska v prihodnje lahko izvajala na OSVAD SV Postojna?

11. vprašanje:

Ali bo Slovenska vojska z ureditvijo OSVAD SV Postojna rešila enote odhodov na usposabljanja (streljanja, urjenja) v tujino (Hohenfels, Grafenwehr, Varpalota, Krivolak)?

12. vprašanje:

Ali bi denar, vložen v prenovo OSVAD SV Postojna, pocenil usposabljanje enot Slovenske vojske glede na ceno, ki jo zdaj plačujemo za najem vadišč in strelišč v tujini?

13. vprašanje:

Ali so finančna sredstva za obnovo OSVAD SV Postojna že zagotovljena in kdo jih zagotavlja?

14. vprašanje:

Obremenitev OSVAD SV Postojna je bila do zdaj zelo velika. Leta 2010 je bila načrtovana prisotnost na vadišču 289 dni. Ali se v prihodnje predvideva povečanje, zmanjšanje ali približno enako število aktivnosti na vadišču?

15. vprašanje:

Kaj pomenijo aktivnosti na OSVAD SV Postojna za okolje in okoliško prebivalstvo? Kako se uskladiti z različnimi civilnimi iniciativami? Kako poskrbeti za ohranjanje narave, voda, vegetacije, živali, okoliški turizem in kulturno dediščino širšega območja okoli vadišča?

16. vprašanje:

Ali bo v prihodnje OSVAD SV Postojna namenjeno samo usposabljanju enot Slovenske vojske ali se na vadišču predvideva usposabljanje enot iz drugih tujih vojsk?

17. vprašanje:

Kaj torej pomeni ureditev OSVAD SV Postojna za usposabljanje enot Slovenske vojske?

18. vprašanje:

Kaj bi lahko ponudili civilni družbi, da bi tudi ta imela koristi od ureditve oziroma prenove OSVAD SV Postojna?

19. vprašanje:

Prosim za predstavitev razlike med usposabljanjem na simulatorjih, trenažerjih in računalniških simulacijah ter usposabljanjem na terenskih urjenjih in streljanjih.

**Priloga B: Vprašanja za izvedbo intervjuja o osrednjem vadišču Slovenske vojske
Postojna s predstavnikom Civilne iniciative za pivško dolino – Naša
dolina**

1. vprašanje:

Kdaj in s kakšnim namenom je bila ustanovljena Civilna iniciativa za pivško dolino – Naša dolina?

2. vprašanje:

Kakšne so zahteve civilne iniciative?

3. vprašanje:

Kakšno je trenutno stanje oziroma kateri so problemi, s katerimi se srečuje prebivalstvo v bližini OSVAD SV Postojna?

4. vprašanje:

Kaj pomenijo vojaške aktivnosti na tem področju za prebivalstvo in naravo?

5. vprašanje:

Ali ste bili seznanjeni s predlogom DPN OSVAD SV Postojna, kdo ga je predstavil in kakšen je bil dosedanji način komuniciranja?

6. vprašanje:

Ali je MORS oziroma Slovenska vojska do zdaj plačala kakšno odškodnino in komu?

7. vprašanje:

Kako je bilo to območje urejeno v času, ko ga je uporabljala Jugoslovanska ljudska armada, in kako je zdaj, ko ga uporablja Slovenska vojska?

8. vprašanje:

Kakšne so možnosti za okoliško prebivalstvo pri nadaljnjem uporabljanju OSVAD SV Postojna?

**Priloga C: Vprašanja za izvedbo intervjuja o osrednjem vadišču Slovenske vojske
Postojna s predstavnico Občine Postojna**

1. vprašanje:

Kakšna je trenutna umeščena OSVAD SV Postojna na območje Občine Postojna?

2. vprašanje:

Zakaj Občina Postojna do zdaj ni sprejela občinskega prostorskega načrta za območje OSVAD SV Postojna?

3. vprašanje:

Kakšni so pogledi Občine Postojna na predstavljen DPN OSVAD SV Postojna?

4. vprašanje:

Kakšna naj bi bila prihodnja umeščena OSVAD SV Postojna na območje Občine Postojna?

5. vprašanje:

Ali je Občina Postojna (župan, občinski svet) sprejela kakšne ukrepe glede na DPN OSVAD SV Postojna, če bo MORS nadaljevalo sprejemanje načrta (mogoča ustavna presoja ali kaj drugega)?

6. vprašanje:

Ali MORS plačuje uporabnino (in koliko) ali kaj podobnega za OSVAD SV Postojna samoupravnim lokalnim skupnostim – občinam, konkretno Občini Postojna?

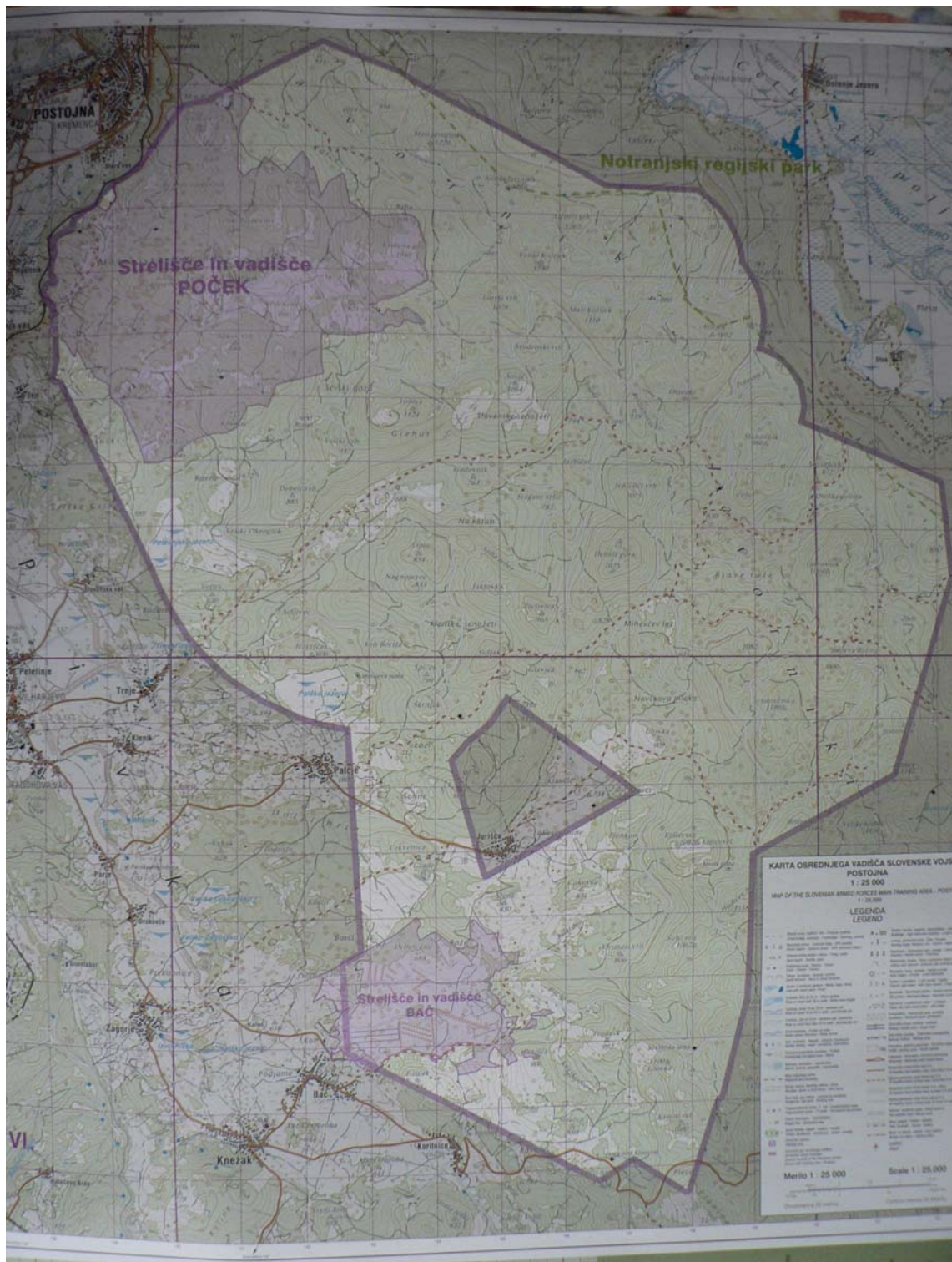
7. vprašanje:

V katere namene občina uporablja ta denar, če ga je prejela od MORS?

8. vprašanje:

Kakšna bi bila prihodnja sistemska ureditev območja OSVAD SV Postojna na tem območju oziroma v Občini Postojna?

Priloga Č: Karta osrednjega vadišča Slovenske vojske Postojna

Priloga D: Ortofoto karta osrednjega vadišča Slovenske vojske Postojna – strelišče in vadišče Poček

